

Gönderim Tarihi: 05.02.2016 Kabul Tarihi: 30.11.2016

TUNA SINIRINI YENİ BAŞTAN DÜZENLEMEK/TAHDÎD-İ HUDÛD: OSMANLI'NIN RUSYA İLE İMTİHANI (1812-1818)

Levent DÜZCÜ*

REORGANIZING THE DANUBIAN FRONTIER /TAHDÎD-İ HUDÛD: THE TRIAL OF THE OTTOMANS WITH RUSSIA (1812-1818)

Öz

1812 yılında Osmanlı ile Rusya arasında imzalanan Bükreş Antlaşması'nda yer alan Tuna sınırı, teorik olarak belirlenmesine karşın, detaylarının iki ülke diplomatları tarafından netleştirilmesi uzun bir süreçte gerçekleştirilmiştir. Sınır belirleme işlemi her iki ülke için de uzun, çetin ve zorlu bir müzakereyi ifade etmektedir. Savaşın galibi Rusya'nın müzakerelerde bazen oyalayıcı tavırları, bazen savaş gemileri yoluyla tehditkâr adımları, sınır belirleme işini Osmanlı açısından içinden çıkılmaz bir hâle sokmuştur. Rusya'nın, Napolyon tehdidini savuşturması ve Viyana Düzeni'ne katılması, sınır işini giderek belli bir sonuca doğru çevirmiş ve altı yıllık bir zaman diliminden sonra iki devlet, bazı yerlere belli işaretlerin koyulması ve köylerin boşaltılması karşılığında anlaşmaya varmıştır. Bu makale sınır belirleme işinde iki devlet arasında geçen uzun pazarlık sürecini konu almaktadır.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı, Rusya, Tuna, Sınır, İşaret.

Abstract

Although Danubian border in the Bucharest Treaty which signed in 1812 between the Ottoman and Russian governments described as theoretical, clarifying the details by diplomats of the two countries was performed over a long period. The demarcation process for both countries represents a long, difficult and arduous negotiations. Sometimes Russia's dilatory attitude, the winner of the battle and sometimes menacing steps by warships have been put through an unanswerable case the demarcation work in terms of Ottoman. Russia has parried the threat of Napoleon and participated were turned border work increasingly towards a certain outcome and two state after a period of six years come to an agreement in return the introduction of certain signs in some places and evacuation of villages. This article in the border demarcation focus on a long negotiation process between the two states.

Keywords: Ottoman, Russia, Danube, Border, Signal.

---

*Yrd. Doç. Dr., Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, e-posta: lduzcu2100@gmail.com.

1. Giriş

Sınırlar ve bundan kaynaklanan savaşlar sonrasında yapılan antlaşmalarda belirtilen sınır maddeleri denince Türk tarihçileri ve popüler tarih yazımında akla en çok Osmanlı-İran Savaşları ve ardından yapılan Kasr-ı Şirin Antlaşması gelir. Diyebiliriz ki sınırlar ve sınır konusu dendiğinde ilk akla gelen bu antlaşmadır. Genel kanı, bu antlaşmanın Türk –İran sınırını çizdiği ve günümüze kadar geçerli olduğu şeklindedir.¹

Osmanlı Devleti'nin İran kadar siyasî-askerî açıdan münasebette olduğu bir başka devlet Rusya'dır. Osmanlı ile Rusya arasında siyasî-diplomatik ilişkiler 17. yüzyıla kadar gitmektedir. Bu yüzyılın sonlarına doğru yapılan savaşlar sonunda imza edilen İstanbul Antlaşması ile Rusya, Karadeniz'e inme hakkını elde ederek 18. yüzyıla girmiştir. Yeni yüzyıl, Osmanlı-Rus Savaşlarının yoğun yaşandığı, ilk yarısında genelde Osmanlı'nın üstün olduğu, ancak ikinci yarısında ise Rusların savaş ve antlaşmalarda galip geldiği bir zaman dilimidir. Osmanlı'nın Ruslara karşı askerî ve siyasî anlamda yenildiği, psikolojik üstünlüğü kaybettiği antlaşma Küçük Kaynarca'dır (1774). Bu antlaşmaya götüren 1768-1774 savaşları, ardından 1787-1792 savaşları Osmanlı-Rus ilişkilerinde Rusya'yı hep bir adım öne çıkaran vakalardır.²

Yukarıda sözü edilen Osmanlı-Rus Savaşları ve ardından yapılan antlaşmalarda yer alan önemli bir konu sınır meseleleridir. Aslında diğer konulara göre bu mevzu, tarihçiler arasında fazla önemsenmeyen bir konudur. Çünkü sınırlar bir kere belirlenmiş ve bitmiş bir sorun gibi görülür. Dolayısıyla antlaşmalar bittikten sonra sınır işlemleri, biten, hallolan işler arasına koyularak ne yaşandığı dönemin kamuoyunu ne de daha sonra antlaşmayı inceleyenleri fazla alakadar etmeden, bir kenarda unutulmaya yüz tutar. Ancak durum görüldüğü gibi değildir. Antlaşma yapan devletler açısından sınırlar, antlaşmalarda ifade edildikten sonra tam olarak bitmiş bir problem olarak görülmez. Belki de tam tersi bir durum söz konusu olur. Sınırlar antlaşmalardan sonra tam olarak netleştirilir, denilse yanlış olmaz.

Osmanlı ile Rusya arasında yapılan hemen her savaşın ardından yapılan antlaşmalarda mutlaka sınırlar ile ilgili maddeler vardır. Bu makale 1806-1812 Osmanlı-Rus Savaşı sonunda imza edilen Bükreş Antlaşması'nda

---

¹Osmanlı-İran ilişkilerinde sınır meselesi ile alakalı özgün bir çalışma için bkz., Efdal As, "XVI. Yüzyıldan Cumhuriyetin İlk Yıllarına Kadar Türk-İran Sınır Sorunları ve Çözümü", *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, Sayı 46, Güz, Ankara, 2010, s. 219-253.

²Osmanlı-Rus ilişkilerinin siyasî boyutu ile ilgili geniş bilgi için bkz., Adnan Baycar, *Osmanlı-Rus İlişkileri Tarihi*, Yeditepe Yayınevi, İstanbul, 2004.

(1812) yer alan Tuna sınırı maddesi ve akabinde devam eden Tuna sınırını belirleme/sınır koyma konusunu/sorununu irdelemeye çalışmaktadır. Tuna sınırı bu antlaşmalardan sonra da iki taraf arasında mevzu olmaya devam etmiştir. Bu nedenle makalenin sınırı 1812 Bükreş Antlaşması ile sorunun belli oranda çözüldüğü 1818 yılına kadar olan kısa bir zaman diliminde meydana gelen tartışmalardır.

Makalenin amacı Tuna sınırını belirleme sırasında yaşanan diplomatik tartışma ve çatışmaları anlamaya çabalamak, Osmanlı'nın sınır belirleme işini hangi yol ve yöntemlerle yürüttüğünü kavramak, barış zamanında Osmanlı Devleti'nin Tuna'da Rusya ile yürüttüğü diplomasi dilini çözümleme çabası olarak görülebilir. Makale, Bükreş Antlaşması'nda geçen Tuna sınırı maddesi üzerine bina edilerek, sınır belirleme/tahdîd sürecini detaylı bir şekilde ve Osmanlı arşiv kaynakları üzerinden incelemek iddiasındadır.

Makale Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde yer alan Hatt-ı Hümayun fonunda konu ile alakalı kayıtlar etrafından bir çerçeve çizmeye çalışmaktadır. Aynı konu hakkında bu arşivde bulunan diğer fonlar yüzeysel malumat vermektedir. Dolayısıyla Hatt-ı Hümayun fonlarındaki yoğun bilgiler üzerinden bir kurgu oluşturulmuştur. Ayrıca konu hakkında bu zamana kadar herhangi bir ilmi çalışmanın kaleme alınmaması bu makalenin hem ilk olmasını hem de zorluk derecesini göstermektedir. Bundan hareketle çalışmanın mutlaka eksik taraflarının olacağını baştan ifade etmekte yarar vardır.

Makalede kronolojik bir yöntem izlenmiştir. 1812'den 1818'e kadar sınır belirleme konusunda yıllara göre nasıl bir değişim meydana geldiği verilmeye çalışılmıştır. Böylece sorunun süreç içinde nasıl çözümlendiği, taraflar arasında yaşanan tartışma ve çatışmalar daha açık görülecektir.

2. Bükreş Antlaşması ve Tuna Sınırı Maddesi

Osmanlı ordularının yenildiği 1806-1812 Osmanlı-Rus Savaşı'nın ardından her iki devlet arasında ilk görüşmeler 31 Ekim 1811'de Yerköy'de başlamıştır. Yaklaşık 7 ay süren görüşmeler sonucunda Bükreş Antlaşması imza edilmiştir. Bükreş şehrinde 29 Mayıs 1812 tarihinde iki devlet murahhasları tarafından yapılan görüşmelerle antlaşma metinleri oluşturulmuş, Osmanlı tarafını Başmurahhas Said Galib Efendi, Rusya tarafını ise Başmurahhas Andrie İtalinsky temsil etmiştir. Bu antlaşma 16 madde ve bir de sonuçtan ibarettir (Şanizade 2008: 547-551). Antlaşmaya giden süreç aslında uzun sürmüştür; yapılan on beşinci görüşmede sonuca ulaşılmıştır. Görüşmelerin bu kadar uzun sürmesinde Napolyon'un Rusya üzerine saldırma şayia ve havadisleri, görüşmelerin kısmen Rusya

lehinden Osmanlı lehine dönmesine doğru bir yol çizmesine sebep olmuştur (Ahmet Cevdet Paşa 1309: 23-26). Antlaşmanın Rusya açısından sağladığı en önemli avantaj, bu tarihten yaklaşık bir ay sonra Rusya ile Fransa arasında başlayacak olan savaşta Osmanlı Devleti'nin tarafsızlığının sağlanmış olmasıydı (A.B. Şirokorad 2009: 311). Böylece Rusya, güney ve güneybatı sınırından emin bir şekilde yalnızca Napolyon ile mücadele edebilirdi. Osmanlı Devleti ise hem Napolyon'un gerçek niyetinden emin olamadığından hem de Rusya ile mücadele edecek yeni bir orduyu kuramadığından, antlaşmaya evet demek zorunda kalmıştı (Nicolae Jorga 2005: 184). Gerçekte her iki devletin birbiriyle uğraşacak durumu yoktu.

Antlaşmanın dördüncü maddesi doğrudan sınır meselesi ile ilgilidir. Makalemizin de merkezinde yer alan ve bunun üzerinden ilerleyeceğimiz madde şöyledir:

İmza edilen esas barış antlaşmasının önceki şartında Prut Nehri'nin Boğdan'a girişinden Tuna Nehri'ne dökülen yere kadar ve ondan Tuna Nehri'nin sol sahili Kili Boğazı'yla denize kadar olan yer iki devleti ayıran bir sınırdı. Kili Boğazı, iki tarafa ortak olarak ve İsmail³ önünde Kili Boğazı'na kadar Tuna Nehri, Rusya Devleti'nde kalacak sol sahile oldukça yakın olup, sefer öncesi meskûn olmayan küçük adalar, iki devlet arasında sahip olunmayacaktır. Bundan böyle bu adalarda istihkâm ve bina yapılmayarak, boş bırakılacaktır. Ancak odun kesilmesi ve balık avlanması gibi faydalar için iki taraf halkının gelişi gidişleri uygundur. İsmail ve Kili önlerinde bulunan büyük adaların da adı geçen Tuna sahilinin sol tarafına yakın taraflarından dikkate alınarak, bu adaların birer saat mesafe olan yerlerine işaret (alamet) konulacaktır. Sefer/Savaş öncesi mevcut olan köyler ve eski Kili hariç olmak üzere boş ve gayrimeskûn bırakılacaktır. Bu açıkça belirtildiğinden dolayı Prut Nehri'nin sol yakasında bulunan araziye, mevcut kale, köy ve kasabalar gibi bütün evler ve ilaveleriyle Osmanlı Devleti, Rusya Devleti'ne terk etmekle Prut Nehri'nin ortası, iki devleti sınır olarak ayırır. Kili Boğazı ve Tuna sularında iki devletin tüccar gemisi, evvelki gibi Rusya Devleti'nin savaş gemileri, Kili Boğazı'ndan Prut Nehri'nin Tuna'ya döküldüğü yere kadar gelip gidecektir (Şânizâde 2011: 2848).

Antlaşmanın bu maddesine bakıldığında ilk defa Ruslar, Tuna Nehri'ne ayak basmış oluyorlardı. Bu durum Ruslar için bir ilkti. Napolyon galesinin ardından yapılan bu antlaşmaya göz gezdirildiğinde, Osmanlıların az bir zararla kurtulduğu görülmektedir (Danışmend, 1972: 100-101). Rusya, bundan sonra Tuna Nehri'nde sürekli söz sahibi olacak

---

³Bugünkü güney batı Ukrayna şehirlerindedir.

ve 1878 Berlin Antlaşması'na kadar Osmanlılar ile bu nehirde mücadele edecektir.

Antlaşmanın iki de gizli maddesi bulunuyordu ve biri, yine bu sınır konusuyla yakından ilgiliydi. Bu gizli maddeye göre Tuna boyundaki İsmail ve Kili kaleleri yıkılacaktı (Akdes Nimet Kurat, 2011: 51) . Böylece Rusya zaten Tuna Nehri'ne ulaşmış olmanın yanında bir de iki eski Osmanlı kalelerinin yıkılmasını sağlayarak Türk izlerini buradan siliyordu.

3. Tuna Sınırını Belirleme Çalışmalarının Başlaması

Bükreş Antlaşması'ndaki bu sınır maddesinin belirlenmesi süreci neredeyse birkaç ay geriye gitmektedir. Henüz antlaşma imza edilmeden evvel, Tuna Nehri'nin sınır olma meselesi iki taraf arasında tartışılmıştır. Rusya devleti seraskeri Kaminsky tarafından Tuna Nehri, iki devlet arasında sınır olmak ve sol tarafındaki yerler Ruslara verilmesi şeklinde bir metin öne sürülmüştür. Bu metin dört maddeden müteşekkil olup birinci maddesi Tuna Nehri'nin sınır olması hakkındaydı. Bu şartı 15 Ekim 1811'de değerlendiren Osmanlı diplomatları, Tuna hudûdunun teslimi konusunda İstanbul'a danışmadan karar veremeyeceklerini Rus Kaminsky'ye iletmekten geri durmamışlardır (BOA, HAT, 42409 C, 29 Z 1226/14 Ocak 1812).

Yukarıdaki görüşmeler, zamanla, savaşın sonuna doğru yapılacak olan antlaşma şartlarını daha da netleştirmiştir. Bu kez Rus başgeneral, Osmanlı diplomatlarına yeni bir şart öne sürmüştür. Buna göre, Çatal Adası ve Kili Boğazı Rusya'da, Hızır İlyas Boğazı Osmanlı'da kalacak ve Sünne Boğazı ise müşterek olacaktır. Aynı zamanda İsmail önünde bulunan Büyük Ada (Kebir Ada) boş bırakılacaktır. Bunun yanında Müslüman halkın, buradaki odun kesimi ve balık avcılığına ise devam etmesi noktasında Osmanlıların isteği öne çıkmıştır. Rus başgeneral ise Osmanlı tarafının bu isteğini belki kabul edebileceğini ifade etmiştir. Ancak buna karşın Osmanlı temsilcisi, başgeneralin Kili ve İsmail'in Rusya'ya terk edilmesi, içerden bir sınır çizilmesi ve ada iddiasının, tek başına karar vereceği bir şey olmadığını söylemiştir. Rusya tercümanı Antonaki ise daha sonra tekrar Osmanlı temsilcileri ile görüşmüş ve başgeneralin görüşlerini tamamlayıcı ifadeler serdetmiştir. Antonaki, İsmail ve Kili kaleleri önünde yer alan adalardan bir top menzilin, iki devletçe de sahip olunamayacağını ve istihkâm bile yapılamayacağını, iki kalenin de bütünüyle boş kalacağını belirtmiştir (BOA, HAT, 44418-G, 25 R 1227/8 Mayıs 1812).

Antlaşmadan neredeyse beş ay sonra, Bükreş Antlaşması'nın dördüncü maddesi uyarınca her iki tarafın bu iş için görevlendirilen memurları, sınır belirleme işine başlamıştır. Süreç oldukça uzun ve yıpratıcı olacaktır.

Kili ve İsmail önünden Kili Boğazı'na kadar Tuna'nın, Rusya Devleti tasarrufunda bulunan sahili oldukça yakındı. Buraya giden Osmanlı diplomatları yanlarına bir mühendis almıştır. Yapılan tetkikte İsmail önünden Kili Boğazı'na kadar Tuna sol kıyısına oldukça yakın ve meskûn olmayan adaların belirlenmesi ve İsmail ile Kili önünde bulunan büyük adalarda var olan köyler ile eski Kili hariç bu yerler Osmanlı Devleti'nde kalmak üzere, Tuna'nın sol kenarına yakın olan köşelerden birer saatlik yere işaret (alamet) koyulması konusunda padişah'tan izin çıkmıştır. Osmanlı mühendis ve diplomatı ile Rus görevliler birlikte adaları muayene ve sınırları ayırma işlemini yapmışlardır. İşaret koyulması işini bitirmek için iki tarafta gayret göstermiştir (BOA, HAT, 44524, Evâsıt-ı zilkade 1229/24Ekim-3 Kasım 1814).

Tuna Nehri'nin hesaplanan yerlerine işaret koyulması tartışıldığı bir sırada Osmanlı Hükümeti'nin Rusya'ya karşı bir tavır aldığı görülmektedir. Bunda Rusya'nın Anadolu sınırlarını henüz tahliye etmemesi etkili olmuştur. Rusların bu hareketine karşın İstanbul'da hemen Encümen-i Meşveret⁴ adıyla bir toplantı yapılmıştır. Burada, Rusya'nın Khersun'da yaptırdığı şalope⁵ gemilerinin Tuna'ya girme ihtimali üzerinde durulmuştur. Eğer bu savaş gemileri Tuna'ya yaklaşır ve girerse Osmanlı memurlarının buna izin vermeyeceği belirtilmiştir. Ayrıca Prut suyunun yarısı Osmanlı'da olduğundan Rusya bu nehre bir köprü yaparsa, Osmanlı'nın bu köprüyü yıktırabileceği belirtilmiştir. Bununla da yetinilmeyerek Tuna sahilinde bulunan Osmanlı kalesinin tamir edileceği ayrıca not edilmiştir.⁶

---

⁴ Encümen-i Meşveret, Osmanlı Devleti'nde önemli ve olağanüstü konuların görüşüldüğü Meclis-i Meşveret'in farklı adlandırmalarından biridir. Bu meşveret toplantıları, farklı kesimlerden görüşülecek konuyla alakalı kişilerin bir araya gelmesi ile yapılırdı. Bkz., Ali Akyıldız, "Meclis-i Meşveret", *TDVİA*, Cilt 28, 2003, s. 248-249.

⁵ 18. ve 19. yüzyıllarda kullanılan iki direkli, yelkenli, hafif, küçük ve ambarsız savaş gemi türüdür. Osmanlı denizciliğinde özellikle Tuna Nehri'nde işlev görmüştür. Bkz., Levent Düzcü, *Yelkenliden Buharlıya Geçişte Osmanlı Denizciliği*, 1825-1855, Basılmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Basılmamış Doktora Tezi, Ankara, 2012, s. 51.

⁶ Buraya daha önceden bir memur gönderilmiş ve bu memurun verdiği raporda kalelerin kiremit üzerine yapılmadığı anlaşılmıştı. Çünkü buna para yetmemiş, bu yüzden kaleler yarım kalmıştı. Kale konusunda da Osmanlı'nın çok net bir hazırlığı bulunmuyordu. Prut'ta bu sırada Rus askeri bulunuyordu. Muhtemelen

Yukarıda yaşanan bu olumsuz hadise iki devletin birbirini yoklaması anlamına geliyordu. Rusya, 1814 yılı itibariyle aslında Bonapart galesi ile uğraşiyor, bir yandan da Tuna sınırı konusunda Osmanlı ile müzakereyi bütünüyle bırakmıyordu. Her iki devlet de memurları vasıtasıyla sınır belirleme hususunda görüşmeleri sürdürme taraftarıydılar. Müzakereyi ve masayı terk eden olmak istemiyor görüntüsünü veriyorlardı.

Aynı yıl içinde Rusya elçisi sınır belirlemeye tayin edilecek memura verilmek üzere kaleme aldığı talimat bir örneğini Bâbîâli'ye göndermiştir. Bâbîâli'den verilen cevaplar neticesinde elçi, işaret koyulmasından vazgeçerek bundan sonra dedikodu olmaması için, iki tarafın halkı geliş gidiş yapmamak şartıyla büyük adaların boş kalması, iskân edilmemesi ve eski Kili ahalisinin buradan kaldırılması gerektiğini belirtmiştir. Ancak Osmanlı'nın yaptırdığı tahkikatlarda eski Kili ve İsmail önüne koyulacak işaretlerin devletin yararına olduğu teyit edilmiştir. Hatta bu durum özel bir mecliste görüşülmüştür. Yapılan görüşmede, Rusya tarafından boş bırakılması iddia edilen adalarda kimsenin oturmaması ve her iki taraftan geliş gidişlerin yasaklanmasının doğru olmayacağı kararı çıkmıştır. Bunun gerekçesi olarak ise Osmanlı'nın bu adalardaki halkının mahsulleri olduğu, odun kestikleri ve diğer başka mal-mülklerini elde edebilmeleri için adalara gidip gelmelerinin gerekli olduğu hususu kanıt olarak gösterilmiştir. Ayrıca eski Kili ve İsmail önlerine işaret koyulması işlemi, tercümanı vasıtasıyla Rus elçisine bildirilmiş olduğundan, gerek onun gerekse bu defa yazılmış olan sorunun cevabına bakması gerekeceğinden tercüman ne sebeple cevap getirirse sonra bu özel konu Bâbîâli'de

---

Rusya buradaki askerini, gemilerle Anadolu sınırına yığıp, Osmanlı'ya karşı baskı aracı olarak kullanıp Anadolu sınırını terk etmek istemiyordu. Osmanlı merkezi bürokrasisi, bunun ileride kötü sonuçlar doğuracağını tahmin ediyordu. Buna hayli kızan bazı bürokratlar Rusya'ya sert cevaplar yazılmasını istiyordu. Ancak bunun, Osmanlı'nın elde etmeye çalıştığı maslahata ve Rusya karşısındaki durumu da dikkate alındığında pek doğru olmayacağı öngörülyordu. Toplantıda hemen Rusya'ya karşı bir metin kaleme alınmasına karar verilmişti. Bu metinde şu üç konu üzerinde durulacaktı: Ahidnâmenin şartlarının uygulanmaması, sınıra asker sevki ve şalopelerin (savaş gemisi) Tuna'ya sokulması. Bu konuların Osmanlı'ya itimatsızlık olduğu da kuvvetlice hatırlatılacaktı. Tedbir de elden bırakılmamalıydı. Ruslar eğer Tuna'ya savaş gemisi sokmayı isterse hemen Tulça kalesine yakın kalelerden fazlaca akçe (para) verilip Eflak ve Boğdan'dan bu tarafa amele ve diğer malzeme gönderilecekti. Bunun yanında top kurulup istihkâmlar güçlendirilmeliydi. Ancak Rus gemileri Tuna'ya girerse adı geçen kaleler için yapılması düşünülen hazırlıkların yetişmesinin zamana ihtiyaç göstereceği kesindi. Yine de Tulça Kalesi diğerlerinden önce yapılmalıydı. Bkz., BOA, HAT, 44428, 1229/1814.

makamında müzakere edilecek, ardından sultana sunulacaktır (BOA, HAT, 44480, 1229/1814).

Durumu yeni baştan değerlendiren sadrazam, sözü edilen adaların bütünüyle boş bırakılması durumunda Sünne Boğazı'nın kullanılamaz hale geleceğini, gemilerin geçmesi için ada gerekeceğini söylemiştir. Rusya elçisinin işaret (nişan) koyulmasına dair olan önceki teklifi bundan hafifti. Osmanlı tarafı, bu ana kadar bir cevap verilmediğinden elçinin günbegün maddeyi zorlaştırdığını düşünmekteydi. Sultan, Rusya elçisinden her gelen cevabın birbirinden daha zor bir müşkülü ortaya çıkardığına ve işleri güçleştirdiğine inanıyordu.

Bunların ardından Rusya elçisinin tavırlarını ele almak için Bâbıâli'de bir encümen-i meşveret yapılmasına karar verilmiştir. Bu toplantıya Kaptan Paşa, Hacı Halil Efendi, Mekkizâde Asım Molla Efendi, Defterdar Efendi, Tophane, Zahir Nazırı Efendi, Halet Efendi, Tersane Emni, Darphane Nazırı, Kethüda Ağa ve Reis Efendi katılmıştır. Toplantıda konu, enine boyuna ele alındı. Rusya'nın önceki iddiasının kabule yakın olmadığı üzerinde durulmuştur. Ardından, Rusya'nın, işaret koyulmasından vazgeçmesi gerektiği ifade edildi. Rusya'nın büyük adalara her iki halkın geçmemesi şartıyla adaların boş kalmasını istediği biliniyordu. Bu ise, açıkçası Sünne Boğazı'nda Osmanlı Devleti'nin sahip olduğu kazanımlara halel getirebilirdi. O nedenle elçinin yeni teklifi gözden uzak tutularak, eski teklifinin daha makul olduğu hatırlatılmıştır. Eski teklife göre, sınır çizilmesinin kabul edilmesi, eski Kili halkının altı ay - bir yıl sonra başka bir yere iskân edilmesine söz verilmesi Osmanlı için *ehven-i şer* olarak görülmekteydi. Ayrıca eski Kili ve İsmail'in karşısına işaret koyulmasıyla birer saatlik yer, Kili Boğazı'na varıncaya kadar sınır olarak çizilmiş oluyordu. Ancak büyük adalarda Sünne Tuna'sına bir saat mesafede olan diğer sınır, ahidnâmenin⁷ dışında olduğundan kabul edilmeyip, Kili tarafındaki Tuna'ya bir saat kala bir yerden itibari olarak işaret sınırı koyulmasıyla, elçinin iskân konusuna eğilmek ve bunu kabul etmek mümkün görülmüyordu. Diğer büyük adalar üzerinde olan Sünne tarafındaki çizginin yarısından tutulup sonra o yerlere de işaretler koyulması ve kimsenin bu işaretleri geçmemesi için uyarılar yapılacaktı. Toplantıda, sözü edilen maddelerin başarıya ulaşması ya da başarısızlığın mahzurlarına, elçi ile resmî bir görüşme yapılıp yapılmamasına dair bir görüş de belirmişti. Eğer elçi ile görüşülecekse bu görüşmede Hacı Halil Efendi ile onun yanında Anadolu Efendisi, Reis Efendi ve onun da yanına Defterdar Efendinin verilmesi gerektiği gündeme gelmişti. Konunun

---

⁷Ahidnâmeden kasıt Bükreş Antlaşması'dır. Makalenin ilerleyen satırlarında bu ifadeye sık sık atıf yapılacaktır.

uzatılması Osmanlı için faydalı değildi. Bu nedenle ehven-i şer noktasından Bâbiâli için önceki Rus önerisine göre eski Kili ve İsmail önünden Kili Boğazı'na kadar birer saatlik yere işaret koyulması işlemi başarılı olunması gerekiyordu. Bununla birlikte eski Kili halkını Osmanlı bir yıl sonra başka bir yere iskân edeceğine dair söz veriyordu. Buna eğer Rus elçisi razı olmaz ve büyük adalar üzerinde Sünne tarafına bir saat mesafede çizdiği hattın devamında ısrar ederse, o vakit hattın ortasından doğrudan doğruya elçinin iddiasından ne kadar indirilirse o yere Osmanlı tarafından işaret koyulması ve halkın gelip gitmesi, sözü edilen büyük adalar üzerinde olan balıkçı yerlerinin salim bir yerde (beri tarafta) kalması kabul ettirilebilirdi. Bunun gereği olarak da Kili halkı o yere taşınabilirdi. Bütün bunların elçi ile görüşülüp kabul edileceği öngörülmüştür. Yapılacak görüşmede Tuna'ya yakın yerlerde olan Kazak halkının⁸ Tuna'dan uzak taraflara taşınmasının da Osmanlı açısından şart olduğu, bu nedenle Kazakların yerlerinden kaldırılıp yerine Kili halkının iskân edilmesinin, Osmanlı yönetiminin bir formülü olarak sunulması istenmiştir (BOA, HAT, 44480, 1229/1814).

4. Rusların Müzakereleri Uzatma Çabası

Sınır belirlenmesi işinde Osmanlı diplomatları Rusya görevlileri ile müzakere etmek için Kişinev⁹ kasabasında görüşme yaptılar. Osmanlı'nın müzakeredeki görevlisi Tuna Nehri sahili sorumlusu Nazif Efendi, Rus görevlinin inatçı ve ısrarcı bir tutum içine girdiğini, bundan dolayı onu geri çevirmenin ise zor olduğunu düşünüyordu. Buna karşın kendisinin ise ahidnâme ve talimatlara uygun bir şekilde müzakereyi devam ettirme çabası içinde olduğunu belirtmiştir. Nazif Efendi, görüşmenin başlarında, Rus diplomata, Prut'ta ve Tuna'daki sınır faslı hakkı konusunda sorular sormuştur. Rus diplomat ise Prut'un ortası ile Tuna'nın sahillerini işaret etmiş, ancak kesin bir şekilde ahidnâmeye uygun bir sınır belirlemeye girmemiştir. Bütün bunlara rağmen Osmanlı diplomatı Nazif Efendi,

---

⁸Osmanlı yönetimi Tuna Nehri çevresindeki Kazaklardan öteden beri rahatsızdı. Bunlar üzerinde tam bir hâkimiyet de kurmuş değildi. Ayrıca bu bölgedeki Kazaklar, Ruslara daha yakın duruyorlardı. Kazakların, Tuna Nehri çevresine yerleşmesi ile ilgili detaylı bir çalışma için bkz., Sinan Yüksel, *Rusya'nın Karadeniz Devleti Olma Süreci ve Bu Süreçte Rus-Osmanlı İlişkileri*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2011; yine Karadeniz'in kuzeyinde bulunan Kazaklar hakkında müstakil bir çalışma için bkz., Halil İnalçık, "Karadeniz'de Kazaklar ve Rusya: İstanbul Boğazı Tehlikede", *Çanakkale Savaşları Tarihi*, Editör: Mustafa Demir, Cilt I, Değişim Yayınları, İstanbul, 2008, s. 59-64.

⁹ Bugün Moldova'nın başkentidir.

padişahın müzakereyi devam ettirme emri gereği görüşmeye sürdürmüştür. Yapılan müzakerede Osmanlı tarafı Rusya'ya karşı iyi niyetini göstermek için eski Kili Kalesi'ni terk etmeyi kabul ediyordu. Ayrıca Kazak maddesinin düzenlenmesinden başka İsmail önüne koyulacak nişan, merkez olarak kabul edilerek bir tarafı Çatal'a ve diğer tarafı ise Kili Boğazı'yla denize kadar, nişanın dâhilinde kalacaktı. Bunun yanında Tuna Nehri'nin ayrı ayrı adalarının hepsi de ahidnâme şartları gereği Osmanlı'nın olup, bunlara herhangi bir bina ve istihkâm yapmayacağına dair Osmanlı diplomatı Rusya'ya taahhüd vermiştir. Buna karşın Osmanlı diplomatları Kili dalyanlarının gemi geçişine engel olduğunu ileri sürdüğünde, Rus tarafı bunu kabul etmeye yanaşmamıştır. Bunu açıklarken Nazif Efendi, Rus tarafının müzakerelerdeki “inadının” geleceğe dair bazı kaygılarından ve planlarından kaynaklandığını iddia etmekten kendini alamamıştır. Ona göre Rus diplomat, hükümeti tarafından Tuna'nın sorumlusu olarak atandığından, o, bu görevinin vermiş olduğu ağırlık ve rahatlık yüzünden inatçı bir şekilde davranmaktaydı.¹⁰

Rus diplomatın tavrı Nazif Efendi ve Bâbiâli tarafından bir tür oyalama taktiği olarak addedilmiştir. Rus diplomat, Osmanlı heyetine, Osmanlı'nın eski Kili Kalesi ile Kazaklar meselesini kralına iletmiş olduğunu aktarmıştır. Osmanlı tarafı yine eski ahidnâme ve şartlara atıf yaparak müzakereye devam etmek istediye de Rus diplomat, imparatorunun emri dışına çıkamayacağını söyleyerek sorumluluk altına girmekten kaçınmıştır. Bu tavrı aynı zamanda Osmanlı'yı zorlama anlamı da taşıyordu. Rus diplomat, Osmanlı'nın isteklerini imparatoruna yazacağını söyleyerek muhtemelen yine zaman kazanma peşindeydi. Osmanlı heyeti, diplomata, Kili dalyanlarının kurulması konusunu da iletmiştir. Bunun üzerine diplomat, Kili dalyanlarının kurulmasını imparatoruna soracağını, ancak o ana kadar Osmanlılar dalyan kurarsa da bunu engelleyeceğini ifade etmiştir. Bunun yanında Khersun'da¹¹ inşa ettikleri 100 küçük savaş gemisinin Kili Boğazı'ndan Kili'ye¹² ulaşacağını da eklemeyen geçmemiştir. Hiçbir şekilde Osmanlı'nın İbrail muhafızının bu gemilere müdahale etmemesini gayriresmî olarak rica etmiştir. Buna karşılık Nazif Efendi, Prut'tan Tuna'ya kadar olan yerden Kili Boğazı'yla denize kadar olan sahil şeridi iki devlet arasında sınır olduğundan, Rusya'nın Tuna ile kesin olarak bir alakasının olmadığını ve onlara ait gemi geçişlerinin ise Osmanlı'nın özel iznine bağlı olduğunu Rus tarafına hatırlatmıştır.

---

¹⁰Tuna Nehri sahili sorumlusu Mustafa Nazif Bey'in kaimesi için bkz, BOA, HAT, 44510, 1 C 1230/11 Mayıs 1815.

¹¹Bugün güney Ukrayna şehirlerdendir.

¹²Bugün güney batı Ukrayna topraklarında bulunan bir şehirdir.

Osmanlı diplomatı, Rusya'nın Kili dalyanlarına muhalefet etmesini de yine önceki ahidnâme ve şartlara aykırı bulmuştur (BOA, HAT, 44496, 14 C 1230/24 Mayıs 1815).

Rus diplomatın *oyalamaya dayalı* bu yaklaşımından sonra ikinci bir kez İsmail'de görüşme yapılması hesaplanmıştır. Ancak Rus diplomat, İsmail'e gelse bile altı günden fazla kalamayacağını, işlerinin yoğun olduğunu ifade etmiştir. Sürekli bir surette "kralımın emri böyledir" yollu Rus tarafının verdiği cevaplara karşı Nazif Efendi, talimatların pek işe yaramadığından dert yanmıştır (BOA, HAT, 44496, 14 C 1230/24 Mayıs 1815).

Rus tarafı bu sınır işinde Çatal adlı yerden uzunluk olarak bir saat ve genişlik olarak da denize kadar, sahilden de Tuna Nehri ve bütün adaların boş bırakılmasını istiyordu. Bu ise bütünüyle ahidnâmeye aykırı olarak görülmekteydi. Osmanlı tarafının öne sürdüğü görüş önceden beri aynıydı. Nazif Efendi bu görüşü biraz daha açmıştır. Ahidnâmede iki kalenin de (Kili ve İsmail) önündeki adaların birer saat mesafe yeri boş kalma konusu iki kalenin muhafazası ile ilgiliydi. İsmail Kalesi önündeki büyük adanın ancak kale hizası olarak uzunluğu yarım saat ve genişliği de hemen hemen bir o kadar olmak üzere bir nişan (işaret) bırakılması gerekiyordu. Ayrıca eski Kili Adası'yla Kili Kalesi arasında bulunan ve büyük ada olarak belirtilen Tatar Adası meskûn değildi.¹³

Tuna sınır meselesinde Osmanlı yönetimini endişelendiren iki problem vardı. Biri Tuna'da süren kaçak mal geçişi, diğeri Rusların Tuna Nehri'nde görevlendirilmek üzere şalope savaş gemileri inşa ettirmesiydi. Tuna'da Osmanlı tarafından Rusya tarafına odun ve kömür verilmesi yasaktı. Ancak Rusya'ya bağlı bazı Kazakların kayıklarla İsakçı'dan odun ve kömür getirip götürmekte olduğu işitiliyordu. Örneğin İsmail'de Kocagöl adlı yerde oturan Turan (ya da Taran) adlı bir Rus, kendi kayığına İsakçı'dan gümrük adı altında birim fiyatı 13 kuruştan odun (yük) aldığını itiraf etmişti. Bu şekilde İsakçı'dan kaçak odun taşınması Rus gemilerinin vermiş olduğu cesareten kaynaklanıyordu. (BOA, HAT, 44496, 14 C 1230/24 Mayıs 1815).

Bâbiâli için sınır konusunda birinciden daha büyük problem Rusların savaş gemisi yapmasıydı. Rusya, Khersun'da inşa ettirdiği 15 tane şalopeyi İsmail tarafına göndermek üzereydi. Osmanlı'nın Tuna'daki görevlileri durumun farkındaydı ve devamlı surette konuyu İstanbul'a

---

¹³ İsmail'de yapılan müzakerelerde Osmanlı ile Rusya arasında tercümanlığı Ermeni milleti metropoliti Harifor yapmıştı. Bkz., BOA, HAT, 44496, 14 C 1230/24 Mayıs 1815.

aktarıyorlardı. Bâbîâli tarafından Ruslara karşı muharebe edilsin emri gelse dahi, burada onlara karşı mücadele edecek herhangi bir Osmanlı deniz gücü mevcut değildi. Tuna'daki Osmanlı boğaz muhafızının da bu konuda nasıl hareket edeceğine dair bilgisi yoktu. Bu nedenle o da İstanbul'dan gelecek talimata kulak kesilmişti. Gerçi birkaç ay önce Boğaz muhafızına İstanbul'dan bir emirname yazılmıştı. Padişah'tan gelen bu emirde Sünne, Kili Boğazı veya başka boğazlardan Rusya savaş gemisi geçmesi durumunda, kendilerine ahidnâme şartları gereği önce geri dönmeleri, eğer kabul etmezlerse batırılması emredilmişti (BOA, HAT, 44496, 14 C 1230/24 Mayıs 1815).

5. Bâbîâli'nin Antlaşma Hükümlerini Devam Ettirme Israrı

Bâbîâli, Avrupa'daki Napolyon galesinin¹⁴ hemen sonrasında herhangi köklü bir değişimin ya da statüko dışı bir oluşumun gerçekleşeceğine ihtimal vermediğinden, Rusya ile devam eden Tuna sınır meselesinde pek fazla bir zarara uğrayacağını düşünmüyordu. Bâbîâli, Tuna sınır meselesini, “zararı fazla ileri gitmeyen madde” olarak görüyordu. Osmanlı yönetiminin bu meseledeki temel yaklaşım ve tavrı, çekişme ve muharebe ortamından uzak bir dil ve üslup ile hareket etmeye çalışmaktı.¹⁵ Yine de Bâbîâli, dış politikada Rusya'ya karşı tam olarak güven duymuyordu. III. Selim döneminde, Napolyon'un Osmanlı'yı nasıl zor durumda bıraktığı, o dönemki devlet adamları tarafından tecrübe edilmişti. Bundan hareketle şimdi II. Mahmud'un hariciye bürokratları daha temkinliydi. Bükreş Barış görüşmelerini yürüten Galib Efendi'nin “*bi'l-cümle düvel-i ecnebiyyeye ve ale'l-husûs Rusya'ya bir vechle emniyet câiz olmaz*” uyarısı devrin sultanı başta olmak üzere bütün devlet ricâlinin benimsediği bir husus olarak görülebilir. (Beydilli, 1999: 42). Osmanlıların geçmişte yaşadığı Fransız ve Rus tecrübesi artık Bâbîâli'yi daha temkinli ve uzlaşma içerisinde olmaya ve kalmaya özen gösteren bir diplomasi davranışını sürdürmeyi gerekli kılıyordu, denilebilir.

---

¹⁴Napolyon'un 1808'den itibaren önce İspanya, ardından Fransa, Avusturya ve Rusya üzerine yaptığı askeri seferler ile 1814'e kadar Avrupa'da süren savaş ve kargaşa dönemi kastedilmektedir. Bu konuda müstakil bir çalışma için bkz., Steven Englund, *Napoleon: A Political Life*, Scribner, New York, 2004, s.298-414.

¹⁵Osmanlı'nın bu tavrı eşitlik ve mütekabiliyet prensibi ile açıklanabilir. 1797 yılından itibaren Osmanlı hükümetleri dış politikada bu prensip etrafında ilişkilerini yürütmeye çalışmıştır. Bkz., Halil İnalçık, “Türk Diplomasi Tarihinin Sorunları”, *Çağdaş Türk Diplomasisi:200 Yıllık Süreç*, Hazırlayan: İsmail Soysal, TTK, Ankara, 1999, s. XV-XVI.

Rus elçisinin düşüncesi, Osmanlı'dan bir senet alarak eski ahidnâmeği değiştirmekti. Osmanlı ise Rusya'ya karşı ince yollu bir müzakere ve hareket tarzı içindeydi. Rus elçisinin ahidnâmeğe aykırı bir senet istemesine Osmanlı tarafı karşı çıkıyordu. Çünkü ahidnâmeğe aykırı senet verilmesini kendi faydasına ve iç işlerine mutabık görmüyordu. Buna karşı Rus elçisi Osmanlı'nın altı ay, bir yıl sonra bu konuda bir senet ya da resmî bir toplantı düzenleyerek söz vermesini istiyordu. Rus isteklerinin tekrar İstanbul'da bir mecliste görüşülmesine karar verildiği sırada Ruslar, donanmasını Karadeniz'e çıkarmış bulunuyordu. Osmanlı yönetimi bu durumu bir gözdağı olarak algılamıştı. Buna rağmen Bâbîâli eski şartların değişmesini istemiyordu. Ancak Rusya ile bir sürtüşme ve tartışma da istemediğinden olacak ki eski Kili halkını başka bir yere taşıma işlemini kabul ile Rusya'ya iyi niyetini gösteriyordu. Bu ise gayriresmî olarak elçiye iletilmişti. Rus elçisi bunun resmî bir mazbataya kaydı için ya resmî bir toplantı yapılmasını ya da altı ay, bir yıl sonraya resmî bir senet verilmesini istemekteydi. Bâbîâli ise eski şart ve anlaşmaların değiştirilmemesi şartını ve istediği bir zaman cevap vermeyi uygun görüyordu (BOA, HAT, 44439, 1230/1815).

Osmanlı tarafı yine de Rusya'dan çekiniyor ve Kırım'ın önceki durumunu hatırlıyordu. Rusya, Kırım'ın boşaltılmasını istediği sıralarda Osmanlı vakit kazanmak istemişse de Rusya, orduyu yığmış ve üç güne kadar süre tanımış, sonunda da istediğini almıştı. Benzer bir asker çıkarma işlemini Rusya yine yapabiliirdi. Bâbîâli, Rusya'nın, Aynalıkavak Tenkihnamesi'ni Mahmud Efendi'ye nasıl kabul ettirdiğini unutmamıştı. Ayrıca şimdi almış bin askeri İsmail önüne çıkarma durumu vardı. Belki de bu acı tecrübe ile olacak ki Osmanlı tarafı Rusya ile bir *meclis-i mükâleme*'nin toplanmasını, buraya Hacı Halil Efendi, Anadolu Kadıları Efendi, Reis Efendi ve Defterdar Efendi'nin katılmasını uygun bulmuştu. Osmanlı Hükümeti, Rus elçisine ince yollu olarak "*Devlet-i Aliyye ahdini tağyir etmez ancak Rusya Devleti'nin hatırı için mülkünde tasarruf kabilinden olarak bu maddeyi alt ay, bir yıl sonra icrâ eder*" şeklinde söz vermişti. Bir başka ifadeyle Bâbîâli, Rus elçisinin süre konusundaki sözüne gelmiş, ancak yine de maddenin eski anlaşmadaki şeklini koruması konusunda ise yumuşamamıştı (BOA, HAT, 44439, 1230/1815).

6. Kili ve İsmail'e Sınır Alametlerinin Yerleştirilmesi

Rus elçi, Kili ve İsmail önünde bulunan büyük adalarda, eski anlaşmada da yer alan nişan koyulması işini, tayin olunan yerden iki üç saat geride ve ortaya çıkarılan haritada boş bırakılacak yerlerin sınır olması şartıyla kabul edilmesini istemiştir. Bundan iki gün sonra Rusya baştercümanı, Bâbîâli'ye gelerek beş altı gün içinde yeniden mülakat yapıp, bu işlemin

onaylanmasını talep etmiştir. Osmanlı tarafı buna hemen yanaşmak istememiştir. Çünkü ahidnâmede yer alan “*nişan konulacak bir saatlik yer*”e iki taraf da başka anlamlar yükliyordu. Bâbîâli iki tarafın da ortası bulunup bir karar verilmesini daha uygun buluyordu. Osmanlı diplomatları bu noktada elçi ile müzakere yapmaktansa, şimdilik tercümanı ile görüşmeyi tercih ediyordu. Osmanlı’nın tezi; “Kili ve İsmail önünde bulunan büyük adaların, sahilden birer saatlik uzağına işaret koyulması ve bu adaların boş bırakılmasıdır.” Bu tezden, her bir ada parçasında bina ve istihkâm yapılmaması anlamı da çıkarılabilir.

Bununla beraber Kili ve İsmail önünde olup bir saat mesafede işaret koyulacak yerin genişliği birer ya da ikişer saat uzunluğunda olursa, boş kalacak yerin mesafesi sorun olarak ortaya çıkacaktı. Bu durumda Kili ve İsmail önleri boş kalmaktaydı. Kili ve İsmail önlerinde yalnız birer saatlik kısmının boş bırakılması, bunların önlerinde olan adalar sahilinin birer saatlik mesafelerinin de boş kalması, o tarafta bina ve istihkâm yapılmaması ve eski Kili’nin, belirlenecek sınırın dışında boşaltılması gerekmektedir. Rus elçisi, Kili’nin boş bırakılmasını doğru bulmamıştı. “Eski Kili hariç olmak üzere” ibaresinin gayet açık olduğunu belirten Osmanlı diplomatları, bunun başka manaya gelmediğini, eğer Rusya Devleti’nin isteği eski Kili’de istihkâm yapılmaması ise Osmanlı’nın zaten bunu vaad ettiğini belirtmişlerdi. Eski Kili’nin dâhil olup olmaması sorunu, tartışmanın ana konusu olmuştu. Eski Kili dâhil olsa, o zaman bütünüyle boş bırakılacak sınır içinde olması zaruri olarak görülüyordu. Bükreş Antlaşması’nda başmurahtas olan Galip Paşa ve Tuna sınırını belirlemeye memur olan Mehmed Zeki Efendi’de bu sınır meselesini böyle anlamıştır (*eski Kili dışında bırakılacak*). Bu sıkışmış hali ortadan kaldırmak için Osmanlı tarafı orta bir yol bulunmasını önceden de teklif etmiştir. Rus tarafının anladığı ise İsmail ve Kili önlerinde bulunan büyük adaların, sahilden birer saatlik mesafe ile boş bırakılmasıydı. Ancak Tuna Nehri taşıkça sınırlar ortadan kalkacaktı. Tercüman da ahidnâme şartlarının müzakeresini kabule yanaştığı bir sırada, bir iki gün sonra bundan vazgeçmiştir (BOA, HAT, 44447, 1230/1815).

7. Rusya’nın Yumuşaması

Sınır meselesinin giderek uzaması bir taraftan Rusya’yı da rahatsız ediyor olmalıydı ki, Rus tarafı ahidnâmenin uygulanması konusunda biraz yumuşamıştı ve Tuna sınırı sorununun bir an önce bitirilmesini istiyordu. Bu yumuşamada öncelikle Rusya’nın 1814 yılında müttefikleriyle birlikte Fransızlara karşı Fontainebleau Antlaşması ile kazandığı zafer etkili olmuştur. Çünkü Rusya, Napolyon hadisesinden nihai olarak kurtulmuştu. Antlaşmadan sonra Rusya, bu kez Viyana Kongresi’ni bekledi. Çünkü

Rusya, öncelikle Polonya'ya yerleşmek, ardından Osmanlı ile olan sorunlarını halletmek istiyordu. Hakikaten, Viyana Kongresi kararlarına göre, Polonya topraklarının büyük bir kısmı Rusya'ya geçmiştir (Armaoğlu, 2003:70-77). Rusya, artık rahattı. Sıra Osmanlı ile olan sorunlarıyla ilgilenmeye gelmişti ve bunlardan biri de Tuna sınır meselesiydi.

Tuna sınırının artık kesin bir şekilde çizilmesinden başka bir çare de görünmüyordu. Bu nedenle Rusya, ahidnâmenin şartlarını görüşmek ve yıllardır süren sınır tartışmalarını sona erdirmek taraftarıydı. Tuna sınırı maddesinde Rusya, Osmanlı'dan, kaçaklarının teslimi, Kili Boğazı'ndan gemilerin geçişlerindeki sıkıntıların kaldırılması, metruk adaların sahillerine saldırıların önlenmesini talep ediyordu. Bunların halledilmesi ile Rus tarafı anlaşmaya oldukça yakındı. Ancak başka çekinceleri de vardı. Sınır işinin belirlenmesinde önemli bir mâni görüyorlardı. O ise Tuna Nehri'nin taşması ve çekilmesi idi. Bir taraftan rüzgâr estikçe suların taşması ve muhalif bir rüzgâr estikçe suların çekilmesi ile Tuna sınırına dair ahidnâmede yer alan maddede ifade edilen “devamlı bir hat” mümkün görünmüyordu. Çünkü rüzgârın durumuna göre sınır bazen uzayıp kısılacaktı. Buna karşın tarafsızlık hattının kabul edilmesiyle birlikte Kili halkı yerinden kaldırılacak ve arazisi ise boş bırakılacaktı. Bu ise Osmanlı açısından zararı icap eden bir durum değildi (BOA, HAT, 44447, 1230/1815).

Rusya ile yapılan müzakereler eskiye göre daha makul bir seviyede, anlaşmaya doğru ilerliyordu. Yukarıda değinildiği gibi bir takım engeller vardı ve bunlar ancak karşılıklı görüşmelerle çözülebilirdi. Rus elçisi ile yapılan bir toplantıda, Tuna'da Rusya tebaasının ticaretten dolayı yaşadığı sorunların çözümüne başlandığı belirtilmişti. Osmanlı Hükümeti, Rus tüccarının yaşadığı sorunları halletmekte kararlı görünüyordu. Buna göre Bâbîâli, hesapların idaresi ile ilgili olanları gümrük eminine, dışındakileri ise kadılara havale edecekti. Rus elçisi, Rusya tebaasının zarar ve ziyanın karşılanmasına çalışıyordu. Rusya tebaasının haklarının görülmesi için iki taraftan da iki memur görevlendirilmesine karar verilmişti. Bu maddeler ayrıca Osmanlı vükelası tarafından da Meclis-i Şurâ'da görüşülmüştü. Burada yapılan görüşmede Rusya tebaasının Osmanlı'dan alacağına karşılık Osmanlı tebaasının da Ruslardan alacağına olduğu tezi öne sürüldü. Buna göre, Rusya tebaasının talep ettiği miktarın yaklaşık 30 bin kese¹⁶ akçeye yakındı. Osmanlı tebaasından bazı kişilerin de Rusya tebaasından olanlardan istekleri vardı. Rusya tarafının bu şekildeki isteği

---

¹⁶Kese ya da kese akçe, Osmanlı'da 500 kuruşa karşılık gelen meblağdır. Bkz., Şemsettin Sami, *Kamûs-ı Türkî*, İkdâm Matbaası, Dersaadet, 1317, s.1225.

Meclis-i Şurâ'da pek hoş karşılanmamış ve çok önceleri yaşanan bir hadiseyi orada hazır bulunanlara hatırlatmıştı. Bu olaydan çok öncesinde, 1774 yılında imza edilen Küçük Kaynarca Antlaşması sonrasında Dürri Efendi'nin başkanlığında bir Rus gemisi konusundan dolayı, Rusya, Osmanlı'dan 1700 kese talep etmişti. Bu konuyu araştırmak için görevli kılınan Tophane Nazırı Habibi Efendi yapılan çalışmalardan sonra 400 keseye sorunu çözmüş, Osmanlı bu miktarı ödemek durumunda kalmıştı. Buna benzer şekilde şimdi de Rus elçisi, tercümanı vasıtasıyla ticaret konularının müzakeresini gündeme getirmek istiyordu. Rus tarafı hem gemi konusunu hem de başka konuları gündeme getirmek için her iki taraftan özel birer görevli tayinini istiyordu. Ancak Osmanlı Hükümeti böyle bir tayinin fayda getirmeyeceğini ve diğer devlet elçilerinin işlerini de dikkate almak gerektiğini, Rusya'nın böyle ticarî isteğinin diğer devletlerin elçilerine de bağlı olduğunu öne sürüyordu (BOA, HAT, 44449, 1230/1815).

7.1. Müzakerelerdeki Diplomatların Profili ve Müzakerelere Etkisi

Rusya'nın ticarî işlemlerin belirlenmesi ve görüşülmesi için iki taraftan birer kişi atanması isteğine Osmanlı Hükümeti'nin karşı çıkmasında başka sebepler de vardır. Bâbiâli'ye göre Rusya elçisi vasat rütbelerde görevli tayin ederse, o görevli, cereyan edecek müzakereleri yalnızca talimatlar çerçevesinde götürebilecek, bunun dışında söz söyleme vaziyeti olmayacaktır. Bundan önce İbrahim Efendi ve Muhib Efendi adlı kişiler böyle bir müzakereye atanmışlardı. Müzakere edilecek konular eski hukuka ait işlemler olması ve birtakım asıl ve esası olmayan fikirlerin sayfaları kâbilinden şeyler olduğundan dolayı talimat seviyesinde kalacak, müzakere aşamasına çıkamayacaktı. Rusya elçisinin gerçekte hedefi ise sözü edilen konuların az bir sürede gerçekleşmesini elde ederek, "*her neye varırsa varsın Rusya tebaasının bu kadar talebi sabit olmuştur*" diyerek Osmanlı tarafından ödenmesini sağlamaktı. Buna rağmen Bâbiâli, Rus elçiye, düşük seviyede bir memurun kendiliğinden bahsi geçen konuları görüşemeyeceklerini belirtme ihtiyacını duymuştu. Rus tebaasının eski davalarının gerekirse tek tek ve sırayla görüşülmesi daha iyi olabilirdi. Ticaret konularına düşük profilli görevli (memur) atanması işi ile Rusya, muhtemelen az vakitte bir takım yeni talepler kazanmak istemiştir. Memur tayin işi başlı başına bu sebeplerden dolayı Osmanlı için mahzurlu görülmüştür. Osmanlı tarafına göre ticarî işleme dair maddeler ayrı ayrı kayıt, şartlar ve araştırmaya bağlıydı. Bunlardan ötürü de üst düzey bürokratlarca görüşülmesi gerekmekteydi. Bütün diğer devletlerin işlerinde, yabancı işleri gören bürokratlar bu işlere baktığı gibi Osmanlı da

bu konuda benzer bir pozisyondaydı. Bu “*hizmet-i riyâsetin rüyeti*”, yani başkanlık seviyesinde işlerin görülmesiydi (BOA, HAT, 44449, 1230/1815).

7.2. Antlaşmada Dalyanlar Maddesi ve Savaş Gemileri

Bâbîâli, sınır belirleme işini kolaylaştırmak için, Bükreş Antlaşması çerçevesinde Tuna Nehri'nin belli yerlerine dalyanlar¹⁷ koydurmak istemiştir. Osmanlı tarafı, dalyanların koyulması ile sınır belirleme işinin önemli ölçüde kolaylaşacağını düşünmüştür. Ancak Rus tarafının buna itirazı olacaktır.

Rusya'nın Tuna tarafından sorumlu diplomatı, Kili dalyanlarını Osmanlı'nın korumasına dair konuyu imparatoruna soracağını, izin gelmedikçe dalyanların kurulmasının uygun olmadığını, eğer kurulur ise Khersun Limanı'nda inşa edilmiş olan 100 tane küçük harp gemisinin Kili Boğazı'ndan geçerek Kili'ye ulaşacağını ifade etmiştir. Aynı zamanda bu savaş gemilerine İbrail muhafızı tarafından müdahale edilmemesini de eklemekten geri durmamıştır. Buna karşılık Osmanlı diplomatı Mustafa Nazif Efendi ise kendisine, Prut Nehri'nin Tuna'ya döküldüğü yerden Kili Boğazı'yla denize kadar sahil boyunca, iki devlet arasında sınır olduğunu, bu nedenle de Tuna'da kesinlikle alakalarının olmadığını bildirmiştir. Mustafa Nazif Efendi, bundan başka, Rusya'nın Tuna'daki geçişlerinin Osmanlı'nın iznine bağlı olduğunu, bunun da anlaşmalarda yer aldığını, bundan dolayı gelecek olan savaş gemilerinin diploması kaidelerine uymadığını Rus diplomata hatırlatmıştır. Osmanlı tarafı, ayrıca Rusya elçisine, sahilden ileri Tuna adalarının hâli (boş) hükmünde olduğunu, bu yüzden de Rus donanmasının geçişine engel teşkil ettiğini, yine Kili dalyanlarına bu donanmanın zarar vereceğini belirtmiştir. Buna karşılık Rus elçisi ise savaş gemilerinin kenarda beklediğini belirterek Osmanlı'yı açıkça tehdit etmiştir. Rus elçi, dalyanlar konusunu imparatoruna sormadan hareket edilmemesini istiyordu (BOA, HAT, 44514-Ç, 1230/1815).¹⁸

Bu sırada Osmanlı diplomatları İsmail'de bulunan Rus diplomatını bekliyordu. Rus diplomat, İsmail'e gelse bile altı günden fazla kalmayacağını belirtmişti. Burada yapılan görüşmelerde bir saat boş bırakılacak yerin, uzunluk ve genişlik olarak yarım saat olacağı, ancak genişliğin denize kadar olmasına bir engel olmadığına dair ahidnâmede bir şart olmadığı belirtilmişti.

---

¹⁷Dalyan: Deniz, göl ve ırmakların kıyılara yakın yerlerinde ağ ve kazıklarla oluşturulan, büyük balık avlama yeri. Bkz., <http://www.tdk.gov.tr>

Osmanlı tarafının bu adım ve hareketine karşılık Rus tarafı, bu sınır işini Çatal'dan uzunluk olarak bir saat ve genişlik olarak da denize kadar sınırlandırmak niyetindeydi. Böylece sınır belirlemeden maksadı sahilden ileri Tuna Nehri ve adaların tamamı hâli (boş) hükmünde olacaktı. Osmanlı Hükümeti bunun ahidnâme'ye aykırı olduğunu, ahidnâmede iki kale önündeki adaların birer saat mesafedeki yerlerin boş kalacağı ifadesinin bulunduğunu hatırlatmıştı. Mustafa Nazif'e göre, İsmail önündeki büyük adanın ancak kale hizası olarak uzunluğu yarım saat ve genişliği de bir o kadar belirlenmesi ile toplam bir saat olmak üzere de birer işaret koyulması gerekiyordu. Ayrıca eski Kili Adası'yla Kili Kalesi arasında Tatar Adası girmiş olup, büyük adanın da sınırının çizilmesi gerekiyordu. Bundan başka Mustafa Nazif, sahile oldukça yakın olan küçük adalar ile seyrüsefere yakın - uzak ve meskûn olmayan adalara, geliri Osmanlı tarafından elde edilen Kili dalyanlarına Rusya'nın kesin olarak müdahale edeceğini işaret etmişti (BOA, HAT, 44514-Ç, 1230/1815).

7.3. Kili Halkının Nakli Meselesi

Dalyan meselesi Osmanlı ile Rusya arasında önce diplomatik bir çatışmayı, ardından da savaş gemileri ile askerî bir tehdidi sonuç verirken, bu kez eski Kili'de bulunan Osmanlı nüfusunun başka bir yere nakilleri sorunu ortaya çıkmıştır. Rusya elçisiyle yapılan görüşmelerde, eski Kili sakinlerinin bir yıl süreyle yerinde kalmasına, sonra başka bir tarafa nakil ve iskân edilmesi istenmiştir. Ayrıca Sünne Boğazı'na bir saat mesafede bulunan yere Osmanlı Devleti tarafından uzun bir şekilde işaret koyulmasına, Çatal ve Lati adalarıyla İsmail ve Kili önlerinde bulunan küçük adaların mülkü Osmanlı'da kalmak şartıyla boşaltılmasına karar verilmiştir. Bunun üzerine eski Kili halkının nereye taşınacağı sorunu gündemi meşgul etmiştir. Bu amaçla önce bölge hakkında tecrübe sahibi olan Mustafa Nazif Efendi'nin bilgisine başvurulmuştur. Mustafa Nazif Efendi ise, eski Kili halkının bu meselelerden dolayı korkmuş olduklarını, Sünne Boğazı hizmetinden çekilmek istediklerini, Kili eşrafından olup bugünlerde Babadağı'nda oturan Yunus Ağa'nın Kili halkı üzerinde nüfuzu olduğunu ifade etmiştir. Yunus Ağa, İstanbul'a da gelmişti. Burada Kili halkının nakilleri başladıktan sonra Çatal ve Lati adalarının iki devlet arasında tartışma sebebi olacağını, bunun yanında Tulça, İsakçı ve Babadağı halkının ise rahat içinde olduklarını belirtmiştir (BOA, HAT, 44519-C, 1230/1815).

Kili halkının nakilleri ve işaret koyulması ile Sünne Boğazı'na gereken kargir duvar masrafına karşılık kapan tüccarından yıllık 100 bin kuruş tahsil edilmesi gerekiyordu. Bunun için boğaza iki mühendis gönderilip

kontrol edilmesi ve bir resim çıkarılarak, bentlerin buna göre inşa ettirilmesi icap ediyordu. Gemilerden tombaz akçesi ve boğaz masrafı denilerek 100'er kuruş alınacaktı. Boğazın toplam masrafı ise 1770 kese olacaktı. Bütün bunlarla birlikte eski Kili halkının münasip bir yere iskânları yeniden müzakere edildi. Hanelerinin düzenlenmesi için biraz akçe verilmesine karar verildi. Bu amaçla Sünne Boğazı'nın iki tarafına kargir bina seddi yapılmalıydı. Çünkü boğaz dolar ise Tuna bütünüyle Kili tarafına meyledip Osmanlı gemilerine geçecek yer bırakmayacaktı. Bunun mâli açıdan finansmanı işine hemen başlanmalıydı. Yapılan müzakerede, tüccardan geçiş akçesinin alınmasının hemen yapılması gerektiği üzerinde durulmuş, bunun son iş olduğunun altı çizilmişti (BOA, HAT, 44519-C, 1230/1815).

Nazif Efendi, eski Kili halkının Rusya tarafından sürekli tahrik edildiğini, bu yüzden halkın Sünne Boğazı'na yakın olmalarının gerektiğini belirtmiştir. İskânları için Tulça civarında boğaza 20 saat uzak olan Beştepe adlı boş köyden başka münasip yer olmadığını, eğer izin verilirse hemen başlanması gerektiğini not etmiştir. Eski Kili halkı 80-100 kadar haneden ibaretti. Halk taşınmaya sıcak bakıyordu. Ayrıca Tulça ve Babadağı kazası halkı da Kazak milletinden rahatsız olduğundan Bâbiâli'den işaret koyulmasını istiyorlardı. Bu arada Yunus Ağa, bu taşınma işinde sözü edilen köyün işlemlerinin, emaneten kendisine verilmesini teklif etmiştir. Yunus Ağa, Bâbiâli'ye verdiği takririnde eski Kili halkının Beştepe adlı yere naklini önermiştir. Ancak bu yerin Sünne'ye 20 saat uzak bir mesafede olduğu bilinen bir gerçektir. O nedenle Sünne'ye 12 saat mesafede olan Tulça kazasına nakledilmeleri ve iskânları Bâbiâli tarafından daha uygun görünüyordu. Bu kadar daha yakın bir yer varken neden 20 saatlik uzak bir yere halkı niçin taşımak istediği, Yunus Ağa'ya sorulacaktı. Halkın böyle uzak bir mesafeden Sünne Boğazı hizmetini yerine getirmeleri zor bir ihtimaldi. Yunus Ağa, Bâbiâli'ye gelmiş ve kendisi bu soruların cevabını vermişti. Yunus Ağa, adı geçen Tulça kazasının etrafının sazlık olduğunu, bu nedenle buraya yerleşmenin mümkün olmadığını belirttikten sonra, bahsi geçen halkın Beştepe'ye nakilleri olursa bunların bir yıla kadar 500 haneye çıkacağını söylemişti. Bunun yanında Sünne Boğazı hizmetlerini ise nöbetleşe yerine getireceklerinden, kırk günde bir kendilerine nöbet gelecekti. Bu insanların boğazın hizmetinde herhangi bir kusur etmeyeceklerini de ekliyordu. Mustafa Nazif Efendi'ye göre Yunus Ağa, Kili halkının önde gelen hanedanındandı. Bu nedenle halkla işbirliği vardı ve onun sözünden çıkmayacaklardı. Burada tek problem nakledilecek yerin uzaklığıydı. Bu nakil Yunus Ağa'nın nezaretinde gerçekleştirilecekti. Bunun yanında Sünne Boğazı bentlerini inşa etmesi için görevlendirilen bina eminine de

Sünne'ye yakın halkı nakledecek başka bir yer var mı yok mu, diye araştırması istenmişti (BOA, HAT, 44519-C, 1230/1815).

Eski Kili halkının nakil meselesi sıcaklığını korurken bu kez başka bir sorun kendini göstermişti: Boğazın sığlanması. Tuna Nehri'nin etrafa dağılması nedeniyle Sünne Boğazı sığlanma tehlikesi ile karşı karşıyaydı. Bu ise tüccar gemilerinin uzun sürede hasar görmelerine yol açmaktaydı. Bunu önlemek için buranın keşfi gerekiyordu. Acilen bina emini tayin edilecekti. Bina emininin keşif masrafı için 1700 kese akçe gerekiyordu. Öncelikle bunun 1000 kesesi bulunup Tersane Hazinesine verilecekti. Çok acil şekilde hareket edilmeliydi. Bunun için de İstanbul'da oturan Yakup Ağa adlı bir kişi hemen tayin edilip, gerekli olan dolap, tarak ve diğer malzemeyi bir an önce tersaneden alıp yola çıkması istenmişti. Buraya gidecek bir tüccar gemisine koyulacak malzemenin yanında bilgili bir kaptan, reis, mimar ve amelenin de tersaneden karşılanıp gönderilmesine karar verilmişti. Bütün bu hazırlıklarla Tersane Emini, Liman Reisi ve Kaptan Paşa ilgilenecekti. Böylece Kili halkının nakli konusuna Yunus Ağa, Sünne Boğazı'nın inşasına ise Yakup Ağa tayin edilmişti (BOA, HAT, 44519-C, 1230/1815).

7.4. Rusya'nın Harita Üzerinden Sorunu Çözme Önerileri

Osmanlı tarafı eski Kili halkının nakli ile uğraşırken Rus tarafı ise sorunun çözülmesi için acele ediyordu. Bunda muhtemelen 1815 Viyana Kongresi sonrasında Avrupa'da ortaya çıkacak düzenin nasıl olacağı ile ilgili Rusya'nın duyduğu endişeler etkili olmuştur. Rusya, Viyana Kongresi sonrasında fazla bir iş ve sorun bırakmak istemiyordu. Bu amaçla İstanbul'da bulunan Rusya Murahhas Orta Elçisi Stroganov, 3 Temmuz 1815 tarihinde Baştercüman Fonton'a gönderdiği bir yazıda Tuna sınırının belirlenmesi işinde, Osmanlı'nın düşüncesini sormuştur. Fonton'un bunu öğrenmesini ve bu konu için bir toplantının yapılmasının acil olduğunu iletmiştir (BOA, HAT, 44532-B, 21 Haziran 1230 / 3 Temmuz 1815).

Rusya bu adımı atarken, Osmanlı tarafı eski Kili halkının nakil işiyle uğraşıyordu. Tam da bu sırada Rusların şalope adı verilen savaş gemileri Tuna ağzına gelmiş bulunuyordu. Rus Orta Elçisi İtalinsky, bu savaş gemilerinden haberi olmadığını söyleyerek muhtemelen zaman kazanmaya çalışmışsa da, Bâbiâli, orta elçiye Rusya'nın, şalopelerini geri çekmesi gerektiğini iletmişti.¹⁹

---

¹⁹Rusya elçisine verilmek üzere kaleme alınan taktırir. Bkz., BOA, HAT, 44531, 17 B 1230/25 Haziran 1815.

Rusya, Tuna'ya savaş gemisi göndererek, bu sınır belirleme meselesinde Osmanlı'ya baskı yapmıştır. Bâbîâli, bu tehdidi anlıyordu. Bu tehdide karşı askerî bir cevap verilmesi, muhtemelen sorunu daha çok büyütecek ve işi çıkılmaz bir hâle sokacaktı. Osmanlı Devleti bu tavrını sürdürürken Rusya başka bir öneride bulunmuştur: Harita.

Rusya Orta Elçisi İtalinsky'ye göre Bükreş Antlaşması'nın dördüncü maddesinde geçen sınır konusu, Tuna ve Tuna sahili haritası ile tam olarak belirlenebilirdi. Ona göre sınır öyle belirlenmelidir ki, kuzey ya da güney tarafından değiştirmeye ihtiyaç kalmamalıdır. Bazı soruları sıralayarak, bu konu hakkında ortada problemler var olduğunu anlatmak istemiştir. Tuna sahilinde yaşayan halk, sınırın diğer tarafında mıdır? Çizilen sınırı, kesin bir sınır olarak görmek mümkün müdür? Sular çoğaldığında Osmanlı tebaası, sınırı, Kili Boğazı'nın sahilinden uzak, bir saat mesafede görürse sular ilerleyince Rus tebaasının, sınırı Sünne Boğazı'nın sahilinden uzak bir mesafede görmesi mümkün değil midir? Bu problemler konulara son vermek için elçi, bir harita hazırlatarak Osmanlı Hükümeti'ne takdim etmiştir. Rus elçisi bu haritada sınırı açıkça belirtmiştir. Çizdiği bu sınır, sınır çizgisi olmayıp, “*mücerred bî-taraflık hattı*”/ soyut bir tarafsızlık sınırındır. Bu ise iki üç saat mesafelik bir yeri çevirerek iki devlet sahilinin halkı arasında yapılacak olan işlem mahallinin münakaşa sebebi olmasını ortadan kaldıracak bir öneridir. Elçiye göre bu Osmanlı'nın da faydasıdır. Rusya, Osmanlı'nın iyi niyetinin aksine hareket etmediğini iddia ediyordu. Yoksa öyle olsaydı eski Kili gibi “*köhne ve harabe*” bir yerin çekişme sebebi olması gerekirdi, diye ekliyordu (BOA, HAT, 47373-L, 29 C 1232/16 Mayıs 1817).

Rusya Murahhas Orta Elçisi Stroganov, Tuna sınırının belirlenmesi işini, haritayı esas alarak saptamış ve bunu da Bâbîâli'ye sunmuştur. Elçi önce sınırların mevcut durumlarını belirlemiştir. Buna göre, Tuna Nehri'nin Kili ve Sünne kolları olarak bilinen iki kola ayrılmasından ortaya çıkan yönü, Kili kolu sahilinin sağ hizasından geçer ve sahilin sol hizasından bir saat mesafede bulunan yere kadar ulaştıktan sonra yine aynı yerden, sözü edilen Sünne kolunun sahil hizasında ve bu da Sünne kolunun sahilinden boydan boya bir saat mesafede uzanarak, Çatal ve Lati adalarını uzunluk olarak keser. Bundan sonra elçinin önerisi ise şöyledir: Bu uzunluk, Karadeniz'e kadar baştan başta geçen sınırı Sünne Boğazı'nın önünden geçmeli ve boğazdan bir saat mesafede son bulmalıdır. Ayrıca çizginin başından sonuna kadar işaretler koyulmalıdır. Bununla beraber çizgi ile Kili koyu arasında çevrilmiş olan arazi ve ayrıca Kili Boğazı önünde olan küçük adalar boş ve gayrimeskûn kalmalıdır. Bundan dolayı da Kili'nin meskenleri tahrip edilmelidir. Elçi, bu sınır işini Halil Efendi ve Reis

Efendi'yle konuşmuştu. Onlara, bu konuda ahidnâmenin ibaresinden dönmenin iki devlet için de ortak bir yarar olacağını söylemiştir. Elçiye göre Osmanlı tarafı, kendisine yazdığı takrirlerde onu tam olarak anlamamıştır. Ayrıca bundan ötürü Bâbiâli, İstanbul'da görevli bulunan Albay Bogdanovic'in Rusya'ya iadesini talep etmiştir.²⁰

Rusya Murahhas Orta Elçisi Stroganov, Osmanlı'nın bazı noktalarda sorunu esastan uzaklaştırdığını düşünmüştür. Elçiye göre Osmanlılar esas faydayı kabul ediyor fakat meselenin yalnızca resmini yüzeysel olarak değiştirmek istiyordu. Osmanlılar, Çatal ve Lati adalarında, eski Kili ile diğer yerlerin sakinlerini Sünne Boğazı'nın başka bir tarafına nakletmek ile sözü edilen iki adayı boş bırakıp iskândan uzak hale getirmeliydi. İki devletin de tebaasına uygun bir yer belirlenmesi sözü bu durumda havada kalmaktaydı. Kili kolu tarafında iki üç işaret koyulması ile iki devlet arasında verilecek bu gibi düzenden dolayı gerek İslam halkının ve gerekse yabancı halkın isteği yerine getirilmiş olabilirdi. Elçiye göre her iki tarafın sakinleri arasında bir sıkıntı çıkaracak durum söz konusu değildir. Her iki tarafta Sünne Boğazı'nı ihlal edemezdi. Ancak sakinler başka bir hiza üzerinde bir işaret görürlerse eğer, bu işaretlerin koyulma sebebini anlamayacaklardı. Kili Boğazı'na bir saat mesafede işaret koymak için uygun bir yer bulunamayacaktı. İki tarafın halkı görünüşte koyulacak işaretlerin kendilerine saldırı anlamına geldiğine inanıyorlardı (BOA, HAT,44535, selh N 1232/13 Ağustos 1817).

Bu kez Rus elçi ve tercümanıyla yaklaşık bir hafta sonra bir toplantı daha yapılmıştır. Toplantı sonunda her iki tarafın biraz daha sonuca yaklaştığı anlaşılmaktadır. 21 Ağustos 1817'de Elhac Halil Efendi sahilhanesinde yapılan bir müzakerede (mükâleme) Rusya Murahhas Orta Elçisi Stroganov ile Rusya Sefareti Baştercümanı Antonaki Fonton'da hazır bulunmuşlardı. Burada Bükreş Antlaşması'nın dördüncü maddesi gereği Tuna'ya bağlı nehirlerden olan Prut'un Tuna'ya döküldüğü yerden itibaren Osmanlı ile Rusya arasında sınır kabul edildiği hatırlatılmıştır.

Kili sahiline oldukça yakın olan küçük adaların iki devletin biri tarafından tasarruf edilemeyeceği, boş ve gayrimeskûn bırakılacağı Rus tarafına açıkça ifade edilmiştir. Ayrıca İsmail ve Kili önünde bulunan iki büyük adalar, birer saat mesafe yerlerine işaret koyarak, savaş öncesinde mevcut olan köyler ve eski Kili hariç olmak üzere boş ve gayrimeskûn olacaktır. Rusya elçisi, Çatal ve Lati adalarının mülkünün Osmanlı'ya ait olduğunu

---

²⁰Elçi burada Bükreş Antlaşması'na atıf yapmaktadır. İstanbul'da oturan Rusya Devleti Murahhas Orta Elçisi Stroganov'un 7 Haziran 1817'de Bâbiâli'ye gönderdiği bir takririn tercümesidir. Bkz., HAT, 44532-C, 5 Şaban 1232/20 Haziran 1817.

kabul etmiştir. Rusya, bazı sebeplere dayanarak adı geçen şartın yerine getirilmesinin mümkün olmadığını ifade ve iki devletin tebaası arasında her türlü sebepten doğan tartışmayı ortadan kaldırmak için aşağıdaki hususları talep etmiştir: Buna göre eski Kili halkı, yukarıda belirlenen hattın yakın tarafına nakil ile iskân ettirilip, ahali yerleşikten sonra, iki büyük adanın sahilinde, Sünne kolundan bir saat mesafede bırakılıp, bu mesafe Sünne Boğazı'nın kullanılması için yerleşime açık olacaktır. Ancak iki büyük adanın diğer arazisinin hepsi boş ve gayrimeskûn ve iki devlet tebaası için de kullanılmayacaktır. Elçi, bu şekle Osmanlı'nın rızasını talep ederek, Rusya Devleti tarafından özel memur kılınan Albay Bogdanovic'in çizirdiği haritayı hatırlatmıştır. Bu zamana kadar meydana gelen haberleşme ve yapılan meclis-i mükâlemelerde cereyan eden toplantılardan sonra Osmanlı Devleti, iki sahil sakinleri arasında tartışmanın varlığını uygun görmediğinden, Rusya elçisinin talebi doğrultusunda dostluk niyetini Rusya Devleti'ne göstermek istemiştir. Ancak Osmanlı yönetimi şu konuları Rus tarafına izah etme gereği duymuştur: Hat, belirlenen Tuna sınırının iki kola yani Kili ve Sünne kollarının ayrılmasından ortaya çıkan açının başlangıcından ve Kili kolunun sağ sahil hizasından geçip, Sünne kolunun sahilinden tam bir saatlik mesafede olan yere kadar varduktan sonra, adı geçen yer vasıtasıyla Sünne kolunun sahiline kaynak olarak Sünne kolundan bir saat mesafede Çatal ve Lati adalarını keserek Sünne Boğazı'nın karşısı ve bir saat mesafede Karadeniz'e kadar boydan boya uzatılmalıdır. Sözü edilen sınır, halkın naklinden sonra haritada çizildiği üzere işaret koyularak belirlenmelidir. İşaretler Osmanlı tarafından koyulmalıdır. Hat (sınır) ile Kili kolu arasında çevrelenmiş olan arazinin toplamı yine Osmanlı'nın olup, arazi ve gerek Kili Boğazı'nın önünde olan küçük adalar boş ve gayrimeskûn bırakılmalıdır. Osmanlı, eski Kili'nin, daha ileriye (yine eski Kili'ye komşu) naklini bir yıl içinde yapmayı taahhüt edip, Rusya, Sünne kolundan bir saat mesafede belirlenecek hattın ötesinde olup, Osmanlı mülkünün olacak olan araziye bir türlü bahane ile tecavüz etmekten kendi tebaasını men etmelidir. Ayrıca Rusya tebaasının Kili Boğazı'nın sağ sahiline yani Çatal ve Lati adalarını aşması engellenmelidir. İki sahilde oturan iki devlet sakinlerinin güzelce geçinmesini sağlama arzusu ile bu müzakere neticelenmiştir. Müzakere sonunda, Bükreş Antlaşması'nın dördüncü maddesinin lağvedilmeyeceği ve bu maddenin asıl anlamının korunacağı karşılıklı ifade edilmiştir. Görüşme sonunda Osmanlı tarafından Reis Efendi, işaret edilen hattın belirlenmesi için koyulacak olan işaretlerin Osmanlı memuru tarafından yapılmasını ima etmiştir. Rus elçi ise karşılık olarak bu işaretlerin, müzakere sonucuna göre kararlaştırılan mesafede koyulması için Osmanlı Devleti memuru ile Rusya Devleti tarafından gönderilecek memurun aralarında konuşması

gerektiğini belirtmiştir (BOA, HAT, 46438 A, 8 Şevval 1232/21 Ağustos 1817).

Bu görüşmenin ardından her iki taraf biraz daha sonuca yaklaşmış gibi görünüyordu. Ancak görüşme sonundaki ifadelere bakıldığında durum tam olarak da belirgin bir sonucun alındığı hâli göstermiyordu. İki tarafın iyi niyeti göz önündeydi ve dönüp dolaşıp Bükreş Antlaşması'nın ana eksenine gelmiş gibiydi. Bu ise baştan beri Osmanlı'nın istediği çizgiden başkası değildi.

8. Sınır Belirleme İşinde Son Adımlar

Osmanlı yönetimi tarafından sınır belirleme sürecini ilk andan itibaren Nazif Efendi yürütmekteydi. Nazif Efendi, Bâbîâli'ye gönderdiği bir yazıda iki devlet arasında sınır belirleme işinin, iki taraf memurları tarafından araştırılıp, ortaya çıkarılarak yapıldığını belirtiyordu. Bâbîâli'ye göre şimdi Rusya, İstanbul'da bu işin müzakere edilmesini istemekle her bir şartın yerine getirilmesinde vakit kazanıyordu. Bununla, gelecekte Osmanlı'dan bazı tavizler koparmak istiyordu. Durumu böylece ortaya koyan Bâbîâli, sınır belirleme işinin karşılıklı müzakere ve katılımı olacağı üzerinde bir kez daha durduktan sonra, Rusya tarafından sınır belirleme için görevli olan memurun bir an önce Nazif Efendi ile müzakere yapmasını istiyordu. Bunu Rus elçisine doğrudan aktaran Bâbîâli yetkilileri konunun neticelendirilmesi taraftarıydı. Bâbîâli bu düşünceleri paylaşırken, Rusya tercümanı, elçisinin bir yazısını Bâbîâli'ye vermişti. Bu yazıda Bükreş Antlaşması'nın dördüncü maddesine aykırı olarak Osmanlı halkı tarafından çeşitli hareketlerin meydana geldiğinden bahsediliyordu. Bunun yanında Nazif Efendi'den de şikâyet ediliyordu. Nazif Efendi'ye göre, Rusya, kendi istediği maddeleri öncelikle halletmeye çalışmaktaydı. Yine ona göre, Rusya'nın öne çıkardığı konular, ana maddenin teferruatıydı (BOA, HAT, 44501, 1232/1817).

Tuna sınırını belirlemeye memur edilen Mustafa Nazif Efendi'nin bir yazısı Bâbîâli'de gündeme gelmiş ve tartışılmıştı. Rusya görevlisi ile Nazif Efendi arasında yapılan müzakereler öncekiler gibi problemler başlamıştı. Rusya tarafından görevlendirilen general her maddenin tartışılmasında ısrar etmişti. Özellikle bu ısrarı ile Tuna Nehri'nin Çatal'dan aşağısının ve adaların boş kalmasının hükme bağlanması, Rus generalinin başarısı olarak sayılabilir. Nazif Efendi, Prut ve Tuna Nehirlerinin sınırları ile ilgili Rus görevliye bir takım sorular sormuştu. Cevap olarak Rusyalı, Prut'un ortası ve Tuna sahilinin sınır olduğunu belirtmiş, ardından sözü edilen sahilin sınır olmasının, sürmekte olan çekişmenin bitmesinden sonra kesinleşeceği cevabını vermişti. Buna karşılık Nazif Efendi ise Osmanlı isteklerini net bir şekilde anlatmıştı.

Buna göre eski Kili Kalesi'nin terk edilmesi ve Kazak sorununun düzenlenmesinden başka İsmail önüne koyacağı nişan, merkez olarak kabul edilecekti. Yine bir tarafı Çatal'a ve diğer tarafı Kili Boğazı'yla denize kadar nişan dâhilinde ve Tuna Nehri'ndeki farklı yerlerde olan adalar Osmanlı tasarrufu altındaydı. Ancak Osmanlı tarafı bina ve istihkâm kurmayacağına dair garanti vermişti. Buna ilaveten Kili dalyanlarının gemi geçişine mani olduğu yine de Nazif Efendi tarafından tekrarlanmışsa da Rus temsilcisi buna yanaşmamıştı. Bunun üzerine de Nazif Efendi, Tulça'ya dönmek zorunda kalmıştı. Nazif Efendi uzun süre bu konunun çözümü için orada kalmış ancak bir türlü netice elde edilememişti. Bâbîâli, Nazif Efendi'nin artık dönmesi gerektiğini, Rus tarafına da bir senet verilmediğinden, Osmanlı açısından konunun kesin olarak bitmediğinin üzerine çizmişti. Bâbîâli'ye göre Rus temsilcinin gerçek niyeti Rus çarına "iş beğendirmek" arzusu idi. Çünkü Nazif Efendi, yaklaşık 1,5 yıldır Tuna sınırını belirleme işini yürütmekteydi. Uzun süredir bu iş için görevli olmasına karşın Rus tarafının işi sürüncemede bırakması Nazif Efendi'yi zor durumda bırakmıştı. Yapılan müzakereler sonuçsuz bitecekti. Padişah da Rusya'nın sürekli olarak bir oyalama içinde olduğunu ve Rus görevlinin değişmeden Nazif Efendi'nin orada kalmasının anlamsız olduğunu belirtmişti.²¹

Padişahın bu emri ile sınır belirleme işi bir süre sürüncemede kalmıştı. Ancak görüşmeler tam olarak da kesilmiş değildi. Osmanlı tarafı müzakere yolunu açık bırakmıştı. Bâbîâli yeniden işi ele alarak bu işi sonlandırma taraftarıydı.

Rusya elçisi ile yapılan bir görüşmede eski Kili halkının bir yıl müddetle yerinden kaldırılıp başka bir yere naklettirilmesi, haritada belirtildiği üzere Sünne Boğazı'na bir saat mesafede olan yere Osmanlı Devleti tarafından işaret koyulması ve Çatal, Lati adalarıyla İsmail ve Kili önlerinde bulunan küçük adaların mülkünün Osmanlı'ya ait olarak boş kalması şartları ile Tuna sınır konusuna karar verilmişti. Bununla beraber eski Kili halkını başka bir yere yerleştirmek için uygun bir yer seçilmesi ve işaret koyulması işini yürütmek için İstanbul'dan bir görevli gerekiyordu. Konu Meclis-i Şurâ'da görüşülmüş ve sözü edilen yere Tuna sınırını belirleme işini yapacak en iyi kişinin yine önceden bu işi yürüten Mustafa Nazif Efendi'nin olduğuna karar verilmişti. Çünkü Nazif Efendi, o bölgeye uzun yıllardır vakıf biriydi. Hatta Nazif Efendi konu ile alakalı üç kısımdan oluşan bir yazıyı Bâbîâli'ye yollamıştı. Nazif Efendi bu kez uzunca bir rapor kaleme almıştı. Raporunun birinci kısmında eski Kili

---

²¹Nazif Efendi'nin gönderdiği yazı üzerine Bâbîâli'nin yaptığı değerlendirme. Bkz., HAT, 44501, 1232/1817

halkının ürkümüş olduğunu ve bu yüzden Sünne Boğazı hizmetinden uzak durduklarını aktarıyordu. Bu sorun onların nakillerini pek mümkün kılmıyordu. Onları bu konuda zorlamak gerekiyordu. Bunu ise sıradan bir memur yapamazdı. Bölgeyi tanıyan biri ya da Kili halkının önde gelen hanedanından olup bu sıralarda Babadağı'nda oturan Yunus Ağa, halk ile çeşitli şekillerde görüşmüş ve onlarla iyi bir bağ kurmuştu. Raporunun ikinci kısmında aynı halkın nakilleri gerçekleştikten sonra Çatal Adası'nın boş kalacağını not etmişti. Bu adalar kızak ve sığı bol olan bir yerdi. Bu nedenle de iki devlet arasında tartışma konusu olmuştu. Bundan sonra sözü edilen adaları saldırıdan uzak tutmak için yedek yerlerinin belirlenmesi gerekiyordu. Bununla ilgili olarak Tulça, İsakçı ve Babadağı'ndan bir takım kişiler işaret koyulmasını istemişti. Böylece Osmanlı Devleti'nin işaret koyulması ile ilgili olarak zorunluluğu ortadan kalkmış olacaktı. Raporunun üçüncü kısmında ise Sünne Boğazı'nın iki tarafına gerekli kargir duvar inşası ve istihkâmı ile Tuna Nehri'nin etrafta ayrı bir görüntü vereceği anlaşılmaktaydı. Böyle bir düzenleme ile Sünne'nin kısa bir sürede iyileşeceği, ancak inşası büyük bir masrafı gerektirirse de tombaza ihtiyaç kalmayarak kapan tüccarı ve tüccar grubu gemilerinden Osmanlı'ya yıllık 100.000 kuruş gelir getireceği öngörülmekteydi. Yine Nazif Efendi'nin gözlemlerine göre, Rusya Devleti kendi tebaasının gemilerine hizmet vermek için bir takım işçi ve kayıklar getirtmiş ve işçileri yerleştirmek için Sünne Boğazı'nın poyraz tarafında zeminlik kurmuştu. Nazif Efendi, tüccar ile müzakere yapıldıktan sonra bu iş için görevli tayininin daha doğru olacağını düşünmekteydi. Nazif Bey'in bu üç maddelik görüşleri Bâbiâli'ye iletildikten sonra Encümen-i Şurâ'da durum görüşüldü. Burada Sünne'nin önceden kararlaştırıldığı üzere imar edilmesi ve bu vesile ile Kili halkının başka bir tarafa nakledilmesi ve sonrada adı geçen adaların boş bırakılmasının, devletin emniyeti açısından isabetli olacağı öngörülmüştü. Nazif Efendi'nin üzerinde durduğu bütün hususlar encümende hemen kabul edildi. Boğazın idaresinin ise Tersane-i Âmireye bırakılması kararlaştırıldı. Böylece geliri de Tersane Hazinesine kalacaktı. Öncelikle kapan tüccarından tombaz masraf bedeli olarak, geçiş adıyla 100.000 kuruş alınması ve diğer konuların müzakeresi için Yunus Ağa'nın bir vesile ile İstanbul'a çağrılmasına, durumun etraflı bir şekilde tüccar ile de görüşülmesine karar verildi. Nazif Efendi'nin raporu doğrultusunda Sultan Mahmud, Sünne Boğazı'nın iki tarafına kargir bir sedden oluşan bina yapılmasını emretmiş, öncelikle işin müzakere edilmesini ve tüccardan geçiş akçesi talep edilmesinin ise en son iş olduğunu vurgulamıştı.²²

---

²²Nazif Efendi'nin üç bentlik tavrı üzerine Bâbiâli'nin yaptığı değerlendirme için bkz., BOA, HAT, 44481, 1232/1817.

Uzun zaman iki devlet arasında devam eden müzakereler sonunda 1818'e gelindiğinde artık bir anlaşmaya varılabilmiş; Türk ve Rus diplomatlar uzlaşmış ve sınır işini bir sonuca kavuşturabilmiştir. Rusya, aşağıda da görülebileceği gibi Osmanlı'nın çekincelerini ve uyarılarını dikkate almış ve bir ölçüde Osmanlı'nın baştan beri ifade ettiği noktalara gelmiştir.

Öncelikle Rusya elçisi, Çatal ve Lati adlı iki büyük adanın Osmanlı'ya ait olduğunu kabul etmiştir. Eski Kili halkı belirtilen sınırın diğer tarafına nakl ile iskân ettirilip, eski meskenleri ortadan kaldırıldıktan sonra iki büyük adanın sahilinde Sünne kolundan birer saatlik mesafe uzatılacaktı. Sünne Boğazı'nın yapılması için de görevli gönderilecektir. Ancak sözü edilen iki adanın diğer bütün arazisi boş bırakılacaktır. Rusya tarafından gönderilen Albay Bogdanovic'in yaptığı haritadan sonra Bâbîâlî, iki taraf halkı arasında tartışma ve dedikodu olmaması için bir mukavelename imzalanmasına ön ayak olmuştur. Yapılan mukavelede sınır ile ilgili geçen ifadeler şöyledir: Tuna Nehri hattı, iki kola yani Kili ve Sünne kollarına ayrılmasından meydana gelen açının başından başlayarak ve Kili kolunun sağ sahili hizasından geçerek, sahilden tam bir saatlik mesafede olan yere kadar uzadıktan sonra, adı geçen yerden de başlayıp Sünne kolunun sahiline paralel olarak Sünne kolunun sahilinden bir saat mesafede adı geçen Çatal ve Lati adalarını keserek, Sünne Boğazı'nın karşısında ve bir saat mesafesinde Karadeniz'e kadar boydan boya uzatılacaktır. Adı geçen hat, başlangıcından sonuna kadar uzunluk olarak işaret koyulup belirlenecektir. Yine bu hat ile Kili kolu arasında etrafı çevrilmiş olan bütün arazinin mülkü Osmanlı'nın olup, fakat devamlı bir şekilde boş ve gayrimeskûn kalacaktır. Ayrıca Kili Boğazı önünde olan küçük adalar da açıklandığı şekilde gayrimeskûn olacaktır. Osmanlı Devleti, eski Kili'nin başka bir yere naklini bir yıl zarfında yerine getireceğini taahhüd edip, Sünne kolundan bir saat mesafede belirlenecek hattın ötesinde/arkasında olan araziye türlü bahane ile tecavüz etmekten kendi tebaasını açık şekilde engelleyecek ve zorlayacaktır. Buna karşılık Rusya Devleti de, tebaasını Kili Boğazı'nın sağ tarafına saldırmaktan uzak tutacaktır (BOA, HAT, 44537, 1233/1818).

9. Sonuç

1818 yılında iki devlet tarafından kabul edilen Tuna sınırının çizilmesine dair mukavele ile sorun halledilmişti. Böylece altı yıllık süreç çözüme kavuşmuş, iki devlet arasında tartışma konusu olan bir mevzu, daha da büyümeden halledilmişti. Ancak bundan yola çıkarak Bükreş Antlaşması'nda (1812) geçen Tuna sınırı ile ilgili maddenin 1818 yılından sonra bir daha gündeme gelmediği ve iki devleti karşı karşıya getirmediği sonucu da çıkarılmamalıdır. Çünkü Bükreş Antlaşması'ndan sonra

halledilen bu sorun, başka bir savaş ve ardından yapılan antlaşma ile sil baştan gündeme gelerek, yine her iki devleti benzer bir şekilde ama belki farklı aktör ve sorunlarla meşgul edecektir. Bir antlaşma ile çizilen sınır ve ardından bunu belirlemeye (tahdîd-i hudûd) dair yapılan müzakerelerin sonu bir başka savaş/antlaşma ile olacaktır.

Bu genel kaide üzerinden hareketle Tuna sınırının 1826 Akkerman Antlaşması'nda ve 1829 Atina Antlaşması'nda da Osmanlı ile Rusya arasındaki maddelere konu olduğu görülmektedir. Her iki antlaşmadan sonra yine sınırların tam olarak belirlenmesi için iki devlet diplomatları arasında karşılıklı görüşmeler yapılmış ve bazı yerlere işaret/alametler koyularak çözüm aranmaya çalışılmıştır.²³

1812'den 1818'e kadar geçen altı yıllık bir sürede Tuna sınırının belirlenmesi işi halledilmiş gözükse de aslında süreç oldukça yorucu ve yıpratıcı olmuştur. Rusya'nın Osmanlı'ya karşı savaşı kazanmış olması, uzlaşmaz tavrında ana sebep gibi görünmektedir. Ancak Rusya'nın bu tavrını, hem savaşı kazanan devlet olması hem de Napolyon ile mücadele etmesinde aramak gerekir. Rusya, Napolyon'un Avrupa'yı kısa sürede kendine bağlayıp, sıranın kendisine doğru geldiği bir sırada (1812-1815), Osmanlı ile bir sınır işini öncelikli çözülmesi gereken bir konu olarak ele almamıştır. Çünkü Fransa ile yapacağı savaşın sonucunu henüz görmeden ve bu savaşın ardından Balkanlarda meydana gelecek sınır düzenlemesini kestirmeden Osmanlı ile bu konuda kesin bir sonuca ulaşmak istememiştir. Bu açıdan bakıldığında Rusya'nın tavrı anlaşılabilir bir durumdur.

Rusya'nın bu çerçeveden sınır belirleme işini ağırdan alması yanında Osmanlı tarafının ise bir an önce sınırları kesinleştirmek için aceleci tavrı da yine Osmanlı açısından normal karşılanabilir. Çünkü Osmanlı Devleti, Fransa ve Rusya arasındaki mücadelenin dışında kalıp, hiçbir tarafa

---

²³ Akkerman Antlaşması sonrasında Tuna sınırını belirlemek amacıyla yapılan müzakereler için bkz., BOA, HAT, 44461, 1242/1826-1827; Akkerman Antlaşması öncesi müzakerelerde, Ruslar, isterlerse Tuna'daki hudut nişanlarını yerinde tetkik edebilecekti. Ayrıca Osmanlı Sultanı, Tuna üzerindeki sınır nişanlarının kontrolü için bir ferman çıkarabilecekti. Bu görüşmelerden sonra yapılan antlaşmanın ikinci maddesinde "Rusya ile Osmanlı Devleti'nin Tuna Nehri'ndeki sınırına dâhil ihtilaf konularını gidermek için iki taraf sahilinde belli bir mesafe aralık verilecektir" ibaresi yer almıştır. Bkz., Selim Aslantaş, "Osmanlı-Rus İlişkilerinden Bir Kesit: 1826 Akkerman Antlaşması'nın Müzakereleri", *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, Cilt 9, Sayı 36, İstanbul, Kış 2013, s. 155, 158, 163; yine Edirne Antlaşması'ndan sonra aynı nehir üzerinde sınır belirleme sorunu için bkz., BOA, HAT, 43136 A, 11 S 1249 / 30 Haziran 1833.

meyletmediği için 1812'deki bir antlaşmada geçen Tuna sınırı konusunda hemen sonuç almak ve böylece Balkanlardaki bir sınırını güvence altına almak istemiştir. Rusya'nın Napolyon ile mevcut durumunu değerlendiren Bâbîâli bürokratları, ince yollu bir diplomasi izleyerek sonuca gitmeye çalışmıştır. Osmanlı tarafı uzlaşmacı bir yol izleyerek, mevzuyu barışçı yolla halletmeyi başından sonuna kadar terk etmemiştir. Osmanlı'nın bu tavrına karşılık Rusya ise uzun süre uzlaşmaz bir tavır sergilemiştir. Bâbîâli, Rusya ile eşitlik ve mütekabiliyet esasları üzerine kurduğu diplomatik tavrı sayesinde istediği kazanımları elde etmiştir. Tuna sınırını belirleme konusunda Osmanlı'nın bu hareket tarzının, gelecekte Rusya ile olan ilişkilerde etkili olmuştur.

Kaynaklar

1. Arşiv

Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA), Hatt-ı Hümayun (HAT): numara 42409 C, 44418-G, 44524, 44428, 44480, 44510, 44496, 44439, 44447, 44449, 44514-Ç, 44519-C, 44532-B, 44531, 47373-L, 44532-C, 44535, 46438 A, 44501, 44481, 44537, 44461, 43136 A.

2. Makale ve Kitap

Ahmet Cevdet Paşa (1309), *Tarih-i Cevdet*, Cilt 10, Dersaadet: Matbaa-i Osmaniye.

Armaoğlu, Fahir (2003), 19. *Yüzyıl Siyasî Tarihi* (1789-1914), Ankara: Türk Tarih Kurumu.

Aslantaş, Selim (2013) "Osmanlı-Rus İlişkilerinden Bir Kesit: 1826 Akkerman Andlaşması'nın Müzakereleri", *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, Cilt 9, Sayı 36, İstanbul, Kış 2013: 155, 158, 163.

As, Efdal (2010), "XVI. Yüzyıldan Cumhuriyetin İlk Yıllarına Kadar Türk-İran Sınır Sorunları ve Çözümü", *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, Sayı 46, Güz-2010:219-253.

Baycar, Adnan (2004), *Osmanlı-Rus İlişkileri Tarihi*, İstanbul: Yeditepe Yayınevi.

Beydilli, Kemal (1999), "Osmanlı ve Avrupa Devletleri Arasında İttifaklar", *Çağdaş Türk Diplomasisi:200 Yıllık Süreç*, Hazırlayan: İsmail Soysal, Ankara:Türk Tarih Kurumu, 42.

- Danişmend, İsmail Hami (1972), *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi*, Cilt 4, İstanbul: Türkiye Yayınevi.
- Düzcü, Levent (2012), *Yelkenliden Buharlıya Geçişte Osmanlı Denizciliği, 1825-1855*, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Englund, Steven (2004), *Napoleon: A Political Life*, New York, Scribner.
- İnalçık, Halil (1999), “Türk Diplomasi Tarihinin Sorunları”, *Çağdaş Türk Diplomasisi:200 Yıllık Süreç*, Hazırlayan: İsmail Soysal, Ankara: Türk Tarih Kurumu, XV-XVI.
- İnalçık, Halil (2008), “Karadeniz’de Kazaklar ve Rusya: İstanbul Boğazı Tehlikede”, *Çanakkale Savaşları Tarihi*, Cilt I, Editör: Mustafa Demir, I, İstanbul: Değişim Yayınları, 59-64.
- Jorga, Nicolae (2005), *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, Çeviri: Nilüfer Epçeli, Cilt 5, İstanbul, Yeditepe Yayınları.
- Kurat, Akdes Nimet (2011), *Türkiye ve Rusya, XVIII. Yüzyıl Sonundan Kurtuluş Savaşına Kadar Türk Rus İlişkileri (1789-1919)*, Ankara, Türk Tarih Kurumu.
- Sertoğlu, Mithat (2011), *Mufassal Osmanlı Tarihi*, Cilt V, Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Şanizade Mehmed Atullah Efendi (2008), *Şanizade Tarihi*, Hazırlayan: Ziya Yılmaz, Cilt 1, İstanbul: Çamlıca Yayınları.
- Şemsettin Sami (1317), *Kamûs-ı Türkî*, Dersaadet: İkdâm Matbaası.
- Şirokorad, A.B (2009), *Rusların Gözünden 240 Yıl Kıran Kırana Osmanlı-Rus Savaşları*, Çeviren: Nergize Turaeva, İstanbul: Selenge Yayınları.
- Uygunlar, Alkım (2007), *Osmanlı İmparatorluğu’nda Modern Diplomasi ve Murahhaslık Kurumu*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir: Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yüksel, Sinan (2011), *Rusya’nın Karadeniz Devleti Olma Süreci ve Bu Süreçte Rus-Osmanlı İlişkileri*, Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

3. İnternet

<http://www.tdk.gov.tr>, 3 Ocak 2016’da ulaşıldı.